

INFORMATOR

o egzaminie maturalnym z języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej od roku szkolnego 2022/2023

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2021

Zespół redakcyjny:

Marta Watral
Barbara Duć
Anna Maślana
dr Paulina Olechowska (CKE)
dr Wioletta Kozak (CKE)
dr Marcin Smolik (CKE)

Recenzenci:

prof. UJ dr hab. Helena Duć-Fajfer
dr Tomasz Kwoka (recenzja językowa)

Informator został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 99
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
pl. Europejski 3, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

Spis treści

1.	Opis egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego jako przedmiotu dodatkowego w części ustnej bez określania poziomu oraz w części pisemnej na poziomie rozszerzonym	5
	Wstęp	5
	Lektury na egzaminie	9
	Część ustna egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego	11
	Zasady oceniania egzaminu ustnego	15
	Część pisemna egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego. Poziom rozszerzony	21
	Zadania egzaminacyjne w obu częściach arkusza	22
	Zasady oceniania zadań w teście	24
	Zasady oceniania wypracowania	24
2.1.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna	38
2.2.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie rozszerzonym	52

1. Opis egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego jako przedmiotu dodatkowego w części ustnej oraz w części pisemnej

WSTĘP

Język łemkowski jest jednym z przedmiotów do wyboru na egzaminie maturalnym. Może być zdawany jako egzamin pisemny i ustny. W części pisemnej jest egzaminem na poziomie rozszerzonym. Dla egzaminu ustnego poziomu nie ustala się.

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego w części ustnej i pisemnej sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka łemkowskiego jako języka etnicznego [określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej](#)¹.

Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej zostały opisane w czterech obszarach:

- I. Świadomość własnego dziedzictwa etnicznego.
- II. Kształcenie językowe.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego kładzie nacisk na pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa etnicznego, czyli poszerzanie wiedzy z zakresu rodzimej kultury, doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii w języku mniejszości etnicznej. Jednocześnie podstawa programowa szczególnie nacisk kładzie na: rozumienie wartości języka etnicznego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, regionalnej i kulturowej, pogłębianie umiejętności porozumiewania się w języku łemkowskim, poprawne mówienie i pisanie zgodne z zasadami poprawności językowej. Ważnym elementem kształcenia jest rozwijanie zasobu leksykalnego języka etnicznego przez rozumienie różnego typu tekstów: literackich, krytycznoliterackich, publicystycznych oraz popularnonaukowych.

Egzamin maturalny odzwierciedla powyższe założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467, z późn. zm.).

Informator o egzaminie maturalnym z języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej od roku szkolnego 2022/2023 jest podzielony na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego od roku szkolnego 2022/2023
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego **w części ustnej bez określania poziomu**
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego **w części pisemnej na poziomie rozszerzonym**.

CZĘŚĆ DRUGA zawiera:

- przykładowe zadania egzaminacyjne na egzamin w części ustnej wraz z rozwiązaniami
- przykładowe zadania egzaminacyjne do części pisemnej na poziomie rozszerzonym wraz z rozwiązaniami, a w przypadku wypracowania – także z oceną wypowiedzi.

Informator prezentuje przykładowe zadania egzaminacyjne wraz z zasadami oceniania oraz wskazuje odniesienie zadań do wymagań podstawy programowej. Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej określonych w podstawie programowej. Dlatego *Informator* nie może być jedyną, ani nawet główną wskazówką do planowania procesu kształcenia w szkole. Tylko realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów w zakresie języka łemkowskiego, w tym ich właściwe przygotowanie do egzaminu maturalnego.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 482) oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl/>) i na stronach internetowych okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Poszczególne części egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego scharakteryzowano w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do podstawy programowej	a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) d) zróżnicowanie języka łemkowskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3) oraz 5)–6), 9) f) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–6) oraz 8) –10) g) mówienie, tj. wymagania IV.1.1) –4).
	Czas trwania egzaminu	30 minut, w tym: 15 minut – przygotowanie do odpowiedzi 15 minut – wypowiedzi monologowe oraz rozmowa.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zestaw składający się z dwóch zadań.
	Liczba punktów	30 punktów.
	Elementy egzaminu	1. Wypowiedzi monologowe zdającego dotyczące zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego. 2. Rozmowa z zespołem przedmiotowym.
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny.
Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do podstawy programowej	Część 1. Test a) gramatyka języka łemkowskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) b) zróżnicowanie języka łemkowskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 3)–6) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–11) a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I.1)–4) oraz 1)R–3)R b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–11) oraz 1)–5)R c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3). Część 2. Wypracowanie: a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3)

		b) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I.1)–4), 1)R–3)R c) gramatyka języka łemkowskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) d) zróżnicowanie języka łemkowskiego, tj. wymagania II.2.2)–7) e) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) f) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)– 11), 1)R–5)R.
	Czas trwania egzaminu	210 minut.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zadania zamknięte (wielokrotnego wyboru, prawda-fałsz, na dobieranie), otwarte (z luką, krótkiej odpowiedzi) oraz zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie).
	Liczba punktów	50 punktów.
	Elementy egzaminu	Część 1. Test. Część 2. Wypracowanie.
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych.

LEKTURY NA EGZAMINIE

W arkuszu egzaminacyjnym na poziomie rozszerzonym oraz w części ustnej egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego znajdują się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych, tj.:

1. Алексей Тороньскій, *В Монастырі* (з повісти *Ганця*);
2. Петро Полянський, *Чудний гробовий дух*;
3. Владимир Хыляк, *Мій блаженной памяти дяк, Шыбеничний Верх, Руска доля, Польскій патріота, Великій перекінчык в малым розмірі*;
4. Клавдия Алексович, *Заморочена*;
5. Михаил Нестерак, *Для Тебе, моя мати!, Памяти Отця Сандовича*;
6. Теофіль Курилло, *Дневник Лемка з Талергофу*;
7. Ваньо Гунянка, *В Америці, Шолтыс*;
8. Иван Русенко, *Люде ріжной масти, Лемковина, Лемкы, Петро Зяйка, Пані Войцехова, Тепер на Лемковині, Моя Отчызна і інчы выбраны вершы; Вертеп в Карпатах*;
9. Симеон Пыж, *Горлицкій Бурсак*;
10. Богдан Ігор Антонич, *Елеґія о дверях сыпівачых, Рождество, Поворот і інчы выбраны вершы*;
11. Андрий Солянкін, *Покотигорошок*;
12. *Як липняне сонце до міха імали. Баї, байкы і оповіданкы Лемків*, ред. Юрко Стариньскій, Анна Рыдзанич, выбраны байкы;
13. Миколай Буряк, выбраны байкы;
14. Семан Мадзелян, *Під облачком і інчы выбраны вершы; Ой, верше, мій верше, Колиси в селі, Дідова студня*;
15. Иван Горощак, *Поклін для неживых і інчы выбраны вершы*;
16. Нестор Жылич, *Лемковина і інчы выбраны вершы*;
17. Нестор Репела, *Опиш вшитко і інчы выбраны вершы; А дале – степ і степ, Голодны роки*;
18. Дюра Папгаргай, *Любов не зна границ і інчы выбраны вершы*;
19. Мария Мальцовска, *Цап – чародійник, Материна свічка*;
20. Иван Желем, *Блудний сын, *** Уж ся мі не снят, Лемкы, Най го фрас і інчы выбраны вершы; Груба Берта, Повіл бы-м вам дашто*;
21. Иван Головачак, ****Я не скривлю ся за того, Спрага і інчы выбраны вершы; Не лю, лем сербам..., Купила кота в мішку, Не рубай яличку*;
22. Мелянія Собин, *Лемковина, Поворот і інчы выбраны вершы*;
23. Андрий Копча, *Одтяте коріня*;
24. Теодор Кузяк, *Такє было мое дітинство, Сафат в Раю*;
25. Павел Ксенич, *Петро і Ватра, Куріня шкодит*;
26. Павел Коробчак, *Свитаня; ***Нигда-м не виділ гір...*;
27. Михайло Дзіндзьо, *Як Гарась коня помінял, Пришла коза до воза*;
28. Павел Стефановскій, *Лемкы, Лемко в суді, То болит і інчы выбраны вершы*;
29. Стефанія Трохановска, *Пропали, Карпаты, Лем небо над нами наше і інчы выбраны вершы*;
30. Олена Дуць, ****бідны люде, Нароком, Автобіографія, Грядущым і інчы выбраны вершы*;

31. Володислав Грабан, *Вертаня, Діти Лемковины* і інші вибраны вершы; *Велийны ремініцензіі*;
32. Михал Сандович, *Однайти себе*;
33. Ярослав Гудак, *Куба*;
34. Мария Мальцовска, *Веце біды як воды* (выімок з книжки *Під русиньскым небом*);
35. Петро Муранка, *Муранчыско, Лемківскій Крест, Humanitas, Сповід в степі, Блаженна повинніст* і інші вибраны вершы; *Сонце сходить і заходить, Велийне інтермеццо; Книга Білцаревы* (розділ *Духова, матеріальна і соспільна культура*);
36. Савин, ****Нераз любов*, ****Глядам часом*, ****Обітрий слезы*, ****В чысліню* і інші вибраны вершы;
37. Моніка Тылявска, *Свій Голос*;
38. Мирослав Нагач, *Бомбель*.

CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat oraz prowadzenia rozmowy zgodnie z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki.

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części:

- przygotowania zdającego (ok. 15 minut)
- wypowiedzi monologicznych zdającego dotyczących zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego (ok. 10 minut)
- rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym związanej z tymi wypowiedziami (ok. 5 minut).

W czasie trwania części ustnej egzaminu maturalnego zdającemu nie udziela się żadnych wyjaśnień dotyczących zadań egzaminacyjnych. Ponadto zdający nie może korzystać ze słowników i innych pomocy.

Opis zestawu zadań egzaminacyjnych

Zestaw zadań egzaminacyjnych składa się z dwóch zadań:

- zadanie 1. zawiera zagadnienie sprawdzające znajomość lektury obowiązkowej wskazanej w *Informatorze* do realizacji w całości lub we fragmentach i umiejętność tworzenia wypowiedzi na zadany w poleceniu temat, w odwołaniu do innego tekstu literackiego
- zadanie 2. dotyczy zagadnienia związanego z kulturą: literaturą, sztuką, językiem; zdający omawia je na podstawie dołączonego do polecenia materiału w postaci tekstu literackiego, nieliterackiego albo tekstu ikonического.

Cechy zadań egzaminacyjnych

Zadanie 1.:

- składa się z polecenia zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania, odnoszącego się do lektury obowiązkowej oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 2.
- daje możliwość sprawdzenia znajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej wskazanej w *Informatorze* oraz umiejętności interpretacji utworów z wykorzystaniem wiedzy historycznoliterackiej oraz kulturowej
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, pogłębionego rozumienia literatury, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną.

TABELA 2. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 1. (LEKTURA OBOWIĄZKOWA)

	SCHEMAT POLECENIA DO	
	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ W CAŁOŚCI	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ WE FRAGMENTACH
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Трагедія висеління в літературних текстах.</i>	<i>На чым полігают сусідскы реляції?</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: WSKAZANIE LEKTURY	<i>Проаналізуй проблем, одкликаючи ся до твору Андрія Копчы «Одтяте коріння»</i>	<i>В одповіді одкликай ся до знаных тобі фрагментів твору «Ганця» Алексія Тороньского</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: KONTEKST	<i><u>і іншого літературного тексту.</u></i>	<i><u>і іншого літературного тексту.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą.

Polecenia do zadania 1. mają charakter jawny i zostaną opublikowane w komunikacie dyrektora CKE przed egzaminem maturalnym w terminie określonym w rozporządzeniu ministra edukacji i nauki.

Zadanie 2.:

- składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: nieliterackie, literackie i ikoniczne), zawiera zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania odnoszącego się do załączonego tekstu oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 3.
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, w tym literatury, sztuki lub języka, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.

TABELA 3. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 2. (LITERATURA/SZTUKA/JĘZYK)

	SCHEMAT POLECENIA DO ZAGADNIENIA ZWIĄZANEGO		
	Z LITERATURĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ LITERACKI)	ZE SZTUKĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ IKONICZNY)	Z JĘZYKIEM (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ DO ANALIZY JĘZYKOWEJ)
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Мотив природы в літературних текстах.</i>	<i>Як творці представляють дитинство?</i>	<i>Ци языкова етикета єст потрібна в меджелюдській комунікації?</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: TEKST ŹRÓDŁOWY	<i>Проаналізуй проблем, одкликуючы ся до твору Меланії Собин «Лемковина»</i>	<i>В одповіді одкликай ся до рысунку Івана Русенка «На яфырах»</i>	<i>В одповіді одкликай ся до фраґменту твору Владимира Хыляка «Руска доля»</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: TEKST 2. ALBO WŁASNE DOŚWIADCZENIA	<i><u>i іншого</u> <u>літературного</u> <u>тексту.</u></i>	<i><u>i іншого</u> <u>літературного</u> <u>тексту.</u></i>	<i><u>i свого</u> <u>комунікаційного</u> <u>досвіду.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą.

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 4.

TABELA 4. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	PRZEBIEG EGZAMINU	CZAS TRWANIA
CZYNNOŚCI ORGANIZACYJNE	Zdający losuje zestaw pytań egzaminacyjnych zawierający dwa zadania.	—
PRZYGOTOWANIE ZDAJĄCEGO DO WYPOWIEDZI MONOLOGOWYCH	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi monologowych na dwa tematy zamieszczone w wylosowanym zestawie (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi, konspekt, notatki pomocnicze).	Nie więcej niż 15 minut.

WYPOWIEDZI MONOLOGOWE ZDAJĄCEGO	Zdający wygłasza wypowiedzi monologowe. Wypowiedzi monologowe zdającego nie mogą być przerywane przez zespół przedmiotowy (z wyjątkiem sytuacji, kiedy upłynął czas na nie przeznaczony). Zdający nie musi realizować zadań w kolejności, w jakiej zostały zamieszczone w zestawie zadań egzaminacyjnych – może rozpocząć wypowiedź od wybranego przez siebie zadania.	Nie więcej niż 10 minut (może je wygłosić w czasie krótszym niż 10 minut).
ROZMOWA ZESPOŁU PRZEDMIOTOWEGO ZE ZDAJĄCYM	Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym może dotyczyć: • zagadnień określonych w poleceniach do obu zadań lub do jednego z dwóch zadań • utworu literackiego albo tekstu kultury, w tym materiału ikonicznego, dołączonego do polecenia • treści utworów literackich i tekstów kultury przywołanych przez zdającego w wypowiedziach. W trakcie rozmowy zdający odpowiada na pytania, realizuje polecenia lub odnosi się do zagadnienia przedstawionego przez zespół przedmiotowy (łącznie od 1 do 3 pytań/poleceń/zagadnień). Zadawane pytania nie mogą dotyczyć faktograficznych detali dotyczących lektury obowiązkowej / omówionych tekstów kultury.	Nie więcej niż 5 minut.

Wykonanie **obu zadań** egzaminacyjnych w części ustnej wymaga:

- zrozumienia tematów wypowiedzi i sformułowanych w nich zagadnień
- wykorzystania znajomości lektury obowiązkowej i umiejętności jej odczytania do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 1.
- odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu zagadnienia, odwołania się do innych tekstów kultury albo własnych doświadczeń, wykorzystania wiedzy i umiejętności z zakresu historii i teorii literatury i języka do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 2.
- odwołania się do wybranych kontekstów związanych z tematem wypowiedzi
- opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym
- wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami retoryki
- udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonych wypowiedzi monologowych.

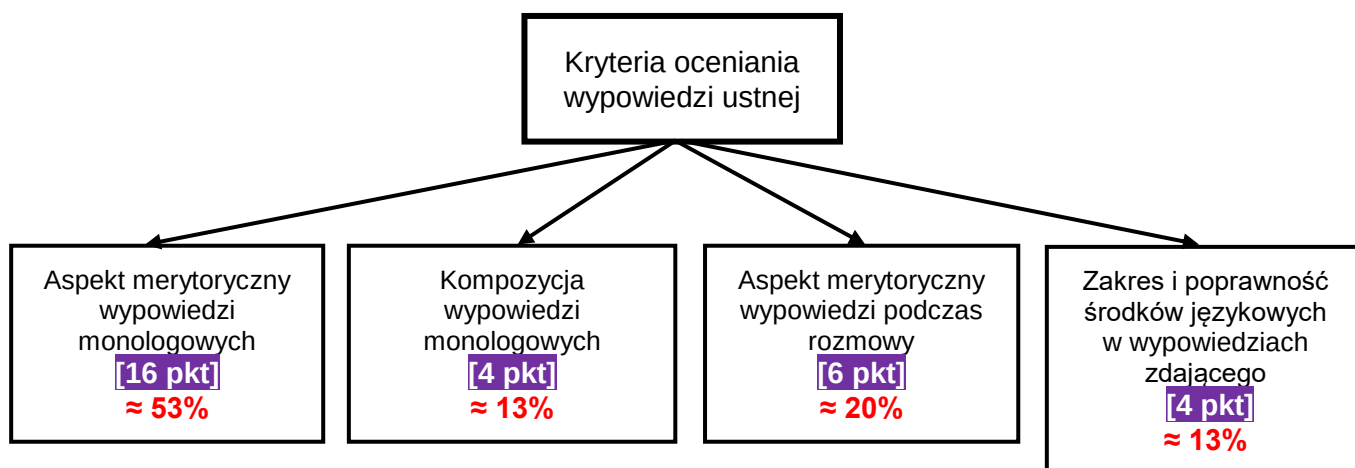
Przykładowe zadania do części ustnej (bez określania poziomu) wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 38–51.

ZASADY OCENIANIA EGZAMINU USTNEGO

Za egzamin ustny zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **30 punktów**. Oceniając wypowiedzi zdającego, członkowie zespołu przedmiotowego będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach**, tj.:

1. aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. (od 0 do 16 pkt)
2. kompozycja wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. oceniana łącznie (od 0 do 4 pkt)
3. aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (od 0 do 6 pkt)
4. zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach monologowych oraz podczas rozmowy (od 0 do 4 pkt).

Zdający zda część ustną egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego, jeżeli uzyska 30% punktów możliwych do zdobycia, tj. 9 punktów. Wagi poszczególnych kryteriów określono na poniższym schemacie – podano wartości w przybliżeniu.

1. Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych (maksymalnie 16 punktów)

Uwaga: za wypowiedź monologową zdający może otrzymać maksymalnie 16 pkt (zadanie 1. – 8 pkt, zadanie 2. – 8 pkt).

		Zadanie 1.	Zadanie 2.
Temat + 2 elementy (zagadnienie + lektura/ tekst 1 ORAZ zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie/ własne doświadczenia)	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	8	8
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	7	7
	• zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	6	6
Temat + 1 element (zagadnienie + lektura/ tekst 1 LUB zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie/ własne doświadczenie)	• powierzchnowa argumentacja bez błędów rzeczowych	5	5
	• powierzchnowa argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi		
	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	4	4
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	3	3
	• zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	2	2
	• powierzchnowa argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• powierzchnowa argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	1	1
brak wypowiedzi; wypowiedź nie na temat; wypowiedź zawiera błąd kardynalny ALBO 3 lub więcej poważnych błędów rzeczowych; wypowiedź nie odnosi się w ogóle do lektury wskazanej w poleceniu		0	0

Wyjaśnienia (kryterium 1. – Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych)

1. Argumentacja to uzasadnienie stanowiska zdającego wobec zagadnienia sformułowanego w poleceniu za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/ wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę zagadnienia sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji/ głębszego namysłu nad zagadnieniem.
 - 2) Zadowalająca argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchnowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało

dokładna, czasami niepoparta przykładami.

2. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w wypowiedzi do np.:

- 1) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
- 2) historii literatury
- 3) teorii literatury
- 4) charakteru epoki
- 5) biografii autora
- 6) filmu, spektaklu teatralnego
- 7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
- 8) mitologii
- 9) *Biblii*
- 10) religii
- 11) historii
- 12) filozofii
- 13) kwestii politycznych
- 14) kwestii społecznych,

wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego zagadnienia w szerszej perspektywie.

Zdający powinien wykorzystać kontekst przynajmniej częściowo funkcjonalnie, tzn. trafnie ze względu na omawiane zagadnienie, przywołać np. informacje, wydarzenia – kontekst nie musi pogłębiać ani rozwijać omawianego zagadnienia.

3. Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej, do której odwołuje się zdający, w zakresie:

- a) fabuły, w tym głównych wątków utworu
- b) losów głównych bohaterów, w tym np. łączenie biografii różnych bohaterów.

4. Błąd kardynalny może dotyczyć wyłącznie lektur obowiązkowych wskazanych w *Informatorze* jako lektury do omówienia w całości (nie we fragmentach).

5. Poważny błąd rzeczowy to błąd świadczący o:

- 1) nieznajomości wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej (z *Informatora*), do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w przypisaniu autorstwa, w użyciu błędnego nazwiska/ imienia bohatera, dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
- 2) nieznajomości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa (każdy błąd merytoryczny)
- 3) braku wiedzy dotyczącej kontekstu wybranego przez zdającego, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.

6. Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego można w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a wypowiedź zdającego świadczy o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

2. Kompozycja wypowiedzi monologowych (maksymalnie 4 punkty)

	Zadanie 1.	Zadanie 2.
Kompozycja wypowiedzi spójna (tzn. uporządkowana, logiczna).	2	2
Kompozycja wypowiedzi częściowo spójna.	1	1
Kompozycja wypowiedzi niespójna.	0	0

Wyjaśnienia (kryterium 2. – Kompozycja wypowiedzi monologowych)

- Kompozycja wypowiedzi jest spójna, jeżeli wypowiedź zawiera wstęp, część zasadniczą i zakończenie, a elementy te składają się na logiczną i uporządkowaną całość.
- Kompozycja wypowiedzi jest częściowo spójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - nielogiczne połączenia między dwoma z trzech elementów wypowiedzi, tj. wstępem i częścią zasadniczą ALBO częścią zasadniczą i zakończeniem, ALBO wstępem i zakończeniem
 - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku/ pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.
- Kompozycja wypowiedzi jest niespójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - nielogiczne połączenia między trzema elementami wypowiedzi tj. wstępem, częścią zasadniczą i zakończeniem
 - nieuzasadnione wnioski, sprzeczne stwierdzenia
 - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku/ pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.

3. Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (maksymalnie 6 punktów)

Wypowiedzi na temat (na temat = adekwatne + merytorycznie poprawne)	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań	6
	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań	5
Fragmenty wypowiedzi na temat, pozostałe fragmenty wypowiedzi – częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań	4
	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań	3

zaburzenia merytoryczne)		
Wszystkie wypowiedzi częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)	w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań	2
	w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań	1
Wypowiedzi nie na temat; wszystkie wypowiedzi zdawkowe; błąd kardynalny; niezachowanie zasad dialogu (np. niezachowanie norm grzecznościowych)		0

Wyjaśnienia (kryterium 3. – *Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy*)

- Wypowiedzi na temat to wypowiedzi:
 - adekwatne do zadawanych pytań
 - poprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi częściowo na temat to wypowiedzi nieadekwatne do zadawanych pytań ALBO niepoprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi zdającego podczas rozmowy są właściwie uszczegółowione, jeżeli nie ograniczają się wyłącznie do ogólnikowych stwierdzeń, a zawierają ich rozwinięcie.
- Zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi wynikają z operowania ogólnikami przez zdającego w czasie rozmowy, z braku precyzji w wyjaśnianiu omawianych zagadnień/ kwestii/ pojęć itp.

4. Zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach zdającego (maksymalnie 4 punkty)

Uwaga: oceniając zakres i poprawność środków językowych, bierze się pod uwagę zarówno wypowiedzi monologowe zdającego, jak i jego wypowiedzi podczas rozmowy.

Zadowalający zakres środków językowych, w szczególności leksykalnych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	4
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	3
Wąski zakres środków językowych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji,	2

	leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	1
- Wypowiedź niekomunikatywna ALBO - W wypowiedzi nie zachowano właściwej dla języka mówionego poprawności językowej (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynności (w wypowiedzi występowały bardzo liczne błędy językowe lub usterki w płynności).		0

Wyjaśnienia (kryterium 4. – Zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach zdającego)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w wypowiedzi zdającego.
3. Zadowalający zakres środków językowych oznacza, że zastosowane przez zdającego środki językowe, w szczególności leksykalne, umożliwiają omówienie zagadnienia oraz ułatwiają odbiór wypowiedzi; zdający stosuje wyrazy/ wyrażenia synonimiczne, używa precyzyjnego słownictwa, w tym terminologii.
4. Wąski zakres środków językowych oznacza, że leksyka i składnia są proste/ ograniczone, utrudniają omówienie zagadnienia oraz odbiór wypowiedzi.

CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO. POZIOM ROZSZERZONY

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza: (a) umiejętność czytania tekstów nieliterackich, ich analizowania i syntetyzowania, znajomość lektur i kultury etnicznej oraz (b) umiejętność tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej.

CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU PISEMNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Podczas egzaminu zdający otrzymuje arkusz egzaminacyjny składający się z dwóch części, zgodnie z TABELĄ 5.

TABELA 5. ARKUSZ NA EGZAMINIE

Część 1.	Część 2.
Test	Wypracowanie

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 210 minut² i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad testem oraz wypracowaniem.

Charakterystykę poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego na poziomie rozszerzonym prezentuje TABELA 6.

TABELA 6. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

	CZĘŚĆ 1. TEST	CZĘŚĆ 2. WYPRACOWANIE
SPRAWDZANE UMIEJĘTNOŚCI	a) świadomość własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I. 1)–3); I 1)R–3)R b) gramatyka języka łemkowskiego, tj. wymagania II.1. 1)–6) c) zróżnicowanie języka łemkowskiego, tj. wymagania II.2. 2)–7) d) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania	a) pisanie, tj. wymagania IV.2. 1)–3), 5)–7) b) świadomość własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I. 1)–3); I 1)R–3)R c) gramatyka języka łemkowskiego, tj. wymagania II.1. 1) d) zróżnicowanie języka łemkowskiego, tj. wymagania II.2. 1)–7)

² Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz w przypadku cudzoziemców. Szczegóły są określone w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w danym roku szkolnym*.

	II.3. 1)–3) oraz 5)–6), 8); II.3. 1)R–2)R e) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4. 1)–11) f) analiza i interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1. 1)–5), 7)–11); III.1. 1)R– 5)R g) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2. 1)–3).	e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3. 1), 3), 5)–9) f) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5. 1)–2) g) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1. 1)–5), 7)–11), III.1. 1)R– 5)R h) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2. 1)–3).
PODSTAWOWE INFORMACJE	Część 1. zawiera zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności z zakresu wiedzy o języku, lektur obowiązkowych i kultury etnicznej.	Część 2. zawiera dwa tematy wypracowania do wyboru. Nie jest określona forma gatunkowa wypowiedzi.
TEKSTY, DO KTÓRYCH ODNOSZĄ SIĘ ZADANIA EGZAMINACYJNE	- Fragmenty lub całość tekstu publicystycznego lub popularnonaukowego, lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej. - Tekst wiodący będzie liczył około 1000 wyrazów.	- Tematy wypracowań mogą zawierać jako tekst źródłowy fragmenty lub całość tekstu krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego, należącego do publicystyki krytycznej lub twory literackie. - Każdy temat <u>wymaga odwołania się do utworu z literatury łemkowskiej.</u>

ZADANIA EGZAMINACYJNE W OBU CZĘŚCIACH ARKUSZA

Liczbę zadań oraz liczbę punktów możliwych do uzyskania za zadania w poszczególnych częściach arkusza przedstawiono w TABELI 7.

TABELA 7. LICZBA ZADAŃ ORAZ LICZBA PUNKTÓW NA EGZAMINIE MATURALNYM Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

Część	Liczba zadań	Liczba punktów	Udział w wyniku sumarycznym
Część 1. Test	8–15	15	30%
Część 2. Wypracowanie	1	35	70%
Razem	9–16	50	100%

W części 1. egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym znajdują się przede wszystkim zadania otwarte, mogą pojawić się także zadania zamknięte.

Zadania otwarte to takie, w których Zdający samodzielnie formułuje odpowiedź. Wśród zadań otwartych przeważać będą zadania krótkiej odpowiedzi, wymagające stworzenia krótkiego tekstu. Zadania zamknięte to takie, w których zdający wybiera odpowiedź spośród podanych.

Wśród zadań zamkniętych znajdują się m.in.:

- zadania wyboru wielokrotnego
- zadania typu prawda-falsz
- zadania na dobieranie.

W części 2. arkusza egzaminacyjnego pojawi się zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie.

OPIS ARKUSZA EGZAMINACYJNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Część 1. Test

Część 1. arkusza składa się z tekstu wiodącego oraz zadań egzaminacyjnych. Tekstem wiodącym może być tekst publicystyczny lub popularnonaukowy – wówczas w zadaniach przywoływane są fragmenty tekstów literackich (prozy/ poezji/ dramatu), ewentualnie fragmenty tekstów krytyczno-/ historyczno-/ teoretycznoliterackich, definicje słownikowe itp.

Tekst wiodący będzie liczył około 1000 wyrazów.

Większość zadań będzie odnosiła się bezpośrednio do załączonego tekstu. Wśród zadań w tej części arkusza mogą pojawić się również zadania samodzielne, nieodnoszące się do przytoczonego tekstu.

W zadaniach mogą się pojawić odniesienia do innych utworów (cytaty), wymagające konfrontacji treści/przesłania cytatu z sensami tekstu lub tekstów w arkuszu. Zadania mogą łączyć zagadnienia, np. treść + język oraz odnosić do znajomości lektury/ lektur obowiązkowych.

Przykładowe zadania do części 1. Test wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 52–98.

Część 2. Wypracowanie

W arkuszu podane są dwa tematy wypracowań, z których zdający wybiera jeden:

- a) temat pierwszy to analiza porównawcza utworów literackich lub ich fragmentów z podanym w poleceniu problemem (teksty literackie do 1000 wyrazów)
- b) temat drugi to wypowiedź na zadany w poleceniu problem w odniesieniu do załączonego tekstu krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej, podejmującego ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym (tekst do 700 wyrazów).

Oba tematy wymagają napisania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym.

Przykładowe tematy wypracowań wraz z ocenionymi rozwiązaniami znajdują się na stronach 99–118.

ZASADY OCENIANIA ZADAŃ W TEŚCIE

Zadania zamknięte są oceniane – w zależności od maksymalnej liczby punktów, jaką można uzyskać za rozwiązanie danego zadania – zgodnie z poniższymi zasadami:

1 pkt – odpowiedź poprawna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

ALBO

2 pkt – odpowiedź całkowicie poprawna.

1 pkt – odpowiedź częściowo poprawna lub odpowiedź niepełna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Za rozwiązanie zadania otwartego krótkiej odpowiedzi będzie można otrzymać od 0 do 3 punktów. W tych zadaniach nie będzie oceniana poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna, chyba że w poleceniu zostanie określone inaczej. Zasady oceniania będą opracowywane do każdego zadania odrębnie.

ZASADY OCENIANIA WYPRACOWANIA

Za napisanie wypracowania zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **35 punktów**. Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach głównych**, tj.:

1. spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt; $\approx 3\%$)
2. kompetencje literackie i kulturowe (od 0 do 16 pkt; $\approx 46\%$)
3. kompozycja wypowiedzi (od 0 do 7 pkt; $= 20\%$)
4. język wypowiedzi (od 0 do 11 pkt; $\approx 31\%$).

W ramach 3. kryterium głównego, tj. „kompozycja wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.:

3a. struktura wypowiedzi

3b. spójność wypowiedzi (tj. logika i uporządkowanie wypowiedzi)

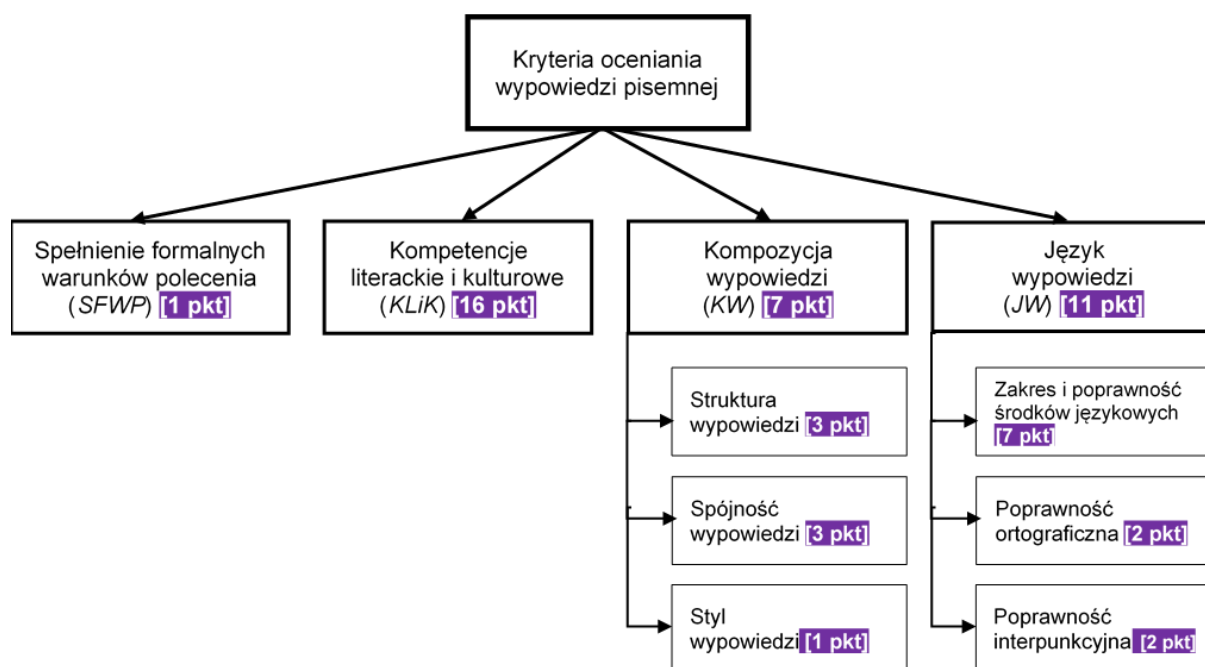
3c. styl wypowiedzi.

W ramach 4. kryterium głównego, tj. „język wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.:

4a. zakres i poprawność środków językowych

4b. poprawność ortograficzna

4c. poprawność interpunkcyjna.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiegokolwiek części wypowiedzią argumentacyjną
- w wypracowaniu zdający odwołał się do co najmniej dwóch tekstów (zgodnie ze wskazaniem w poleceniu).

• W wypracowaniu jest odwołanie do załączonych tekstów literackich (temat pierwszy) oraz załączonego tekstu oraz innego tekstu literackiego (temat drugi) ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną.	1 pkt
• Wypracowanie nie spełnia któregośkolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. • Wypracowanie jest napisane w formie planu albo w punktach.	0 pkt

Uwaga: jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – SFWP)

- W wypracowaniu zdający powinien odwołać się do co najmniej jednej lektury/ jednego tekstu wskazanego w poleceniu jako obowiązkowy. Odwołanie się zdającego do lektury/ tekstu oznacza, że co najmniej jedno zdanie o tej lekturze/ tym tekście ma charakter analityczny, a nie tylko informacyjny.
 - Przykład zdania analitycznego: *В повісті «Шыбенничный верх» Володимір Хыляк вказує, же Лемкы мають право до власной інтерпретації історичних подій, што вписує ся в його будительську місію.*
 - Przykład zdania informacyjnego: *Автором повісті «Шыбенничный верх» є Володимір Хыляк.*
Za zdania informacyjne uznaje się również sformułowania będące wyłącznie przepisnymi fragmentami polecenia lub parafrazą polecenia.
- Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli zawiera fragmenty odnoszące się do zakresu merytorycznego zagadnienia, którego omówienie jest wymagane.
- Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 16 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość tekstów z literatury łemkowskiej
- funkcjonalnie wykorzystał kontekst, np. literacki, historyczny, filozoficzny, kulturowy, który pogłębia i rozwija rozważany problem
- przedstawił bogatą argumentację: argumentacja jest logiczna, wnikliwa, zróżnicowana, świadczy o erudycji zdającego
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu nauki o literaturze
- nie popełnił błędów rzeczowych (np. pisząc o wydarzeniach z danej lektury, nie popełnił błędów, tj. nie pomylił imion postaci, nie przypisał postaciom cech, których nie posiadają bądź nie wymyślił wydarzeń, których w lekturze nie ma itp.), jak i w terminologii historycznoliterackiej oraz/ lub teoretycznoliterackiej (np. niewłaściwie i bez zrozumienia zastosował pojęcia i terminy).

Interpretacja porównawcza

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa utwory wykorzystane (porównane)	- Bogata argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów.	16 pkt	

w pełni funkcjonalnie.	Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.		Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLIK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	- Zadowalająca argumentacja. - Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	15 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	14 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	13 pkt	
Jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	- Bogata argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	12 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	11 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	10 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	9 pkt	
Dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	8 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	7 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	6 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	5 pkt	
Tylko jeden utwór wykorzystany częściowo LUB w pełni funkcjonalnie (brak porównania).	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów.	4 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	3 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	2 pkt	
	Powierzchnowa argumentacja.	1 pkt	

	W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.		
Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Wypowiedź argumentacyjna

Funkcjonalność wykorzystanych tekstów	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	- Bogata argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLIK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	- Zadowalająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	15 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	14 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	13 pkt	
Jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie.	- Bogata argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	12 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	11 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	10 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	9 pkt	
Jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – niefunkcjonalnie albo brak.	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	8 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	7 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	6 pkt	
	Powierzchnowa argumentacja.	5 pkt	

	W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.		
Dwa teksty wykorzystane częściowo funkcjonalnie.	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	4 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	3 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	2 pkt	
	- Powierzchniowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	1 pkt	
- Jeden tekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie, a drugi – niefunkcjonalnie albo brak. - Żaden tekst nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Uwaga: jeżeli ostateczna liczba punktów przyznana w kryterium *Kompetencje literackie i kulturowe*, tj. liczba punktów po odjęciu punktów za błędy rzeczowe (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (*Kompozycja wypowiedzi* oraz *Język wypowiedzi*) przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – KLiK)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości jego treści oraz odczytanych sensów.
2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu minimum dwa teksty (temat pierwszy i drugi). Funkcjonalne wykorzystanie utworu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
 - 1) elementów fabuły, jak np. wydarzeń, bohaterów, wątków
 - 2) sensów utworów,
 które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/ przykładów wykorzystane są elementy fabuły lub sensy utworów, które nie są zgodne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niezgodność w ocenie funkcjonalności.

3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.

4. Argumentacja to udowodnienie tezy/ opinii/ stanowiska przedstawionego przez zdającego za pomocą argumentów.
- 1) Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/ wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji/ głębszego namysłu nad problemem.
W przypadku interpretacji porównawczej zawiera również analizę utworów.
W sytuacji, gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.
 - 2) Zadowolająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchowna argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; to również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest...*
5. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do np.:
- 1) historii
 - 2) filozofii
 - 3) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
 - 4) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
 - 5) biografii autora
 - 6) prądu literackiego
 - 7) charakteru epoki,
- wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu.
- Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.
6. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie to odniesienie wyłącznie na poziomie przywołania, np. informacji, wydarzenia; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.
7. Kontekst poprzez odniesienie się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
8. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym m.in. wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego

to wypracowanie, w którym zdający funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową w rozważaniu problemu sformułowanego w poleceniu.

9. W ocenie poziomu argumentacji wypowiedzi nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.

10. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:

- 1) nieznajomości tekstu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający
- 2) nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów/ części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową falsyfikacją danego utworu
- 3) nieznajomości zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka.

11. Ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a opisane w wypracowaniu fakty świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium egzaminator będzie ocenił czy:

1. *w zakresie struktury wypowiedzi:*

- kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga w zrozumieniu wypowiedzi
- podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity – jest poprawny i funkcjonalny;

2. *w zakresie spójności wypowiedzi:*

- wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
- w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniami i akapitami
- w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora;

3. *w zakresie stylu wypowiedzi:*

- styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C
- W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. - Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. - Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	0 pkt	F
Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.		0 pkt	G

Wyjaśnienia (kryterium 3a – Struktura wypowiedzi)

1. Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza/rozwińcie – zakończenie, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).
 - 1) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich/ kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”,

„międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki. 2) Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na ustrukturyzowanie wypowiedzi według tematów, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia. 3) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane <u>wyłącznie pod względem formalnym</u> (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego/ kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w kolejnych „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów/ kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).	
2.	Ocena <u>podziału wypowiedzi w skali ogólnej</u> wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np. nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub braku jednego z tych „bloków”.
3.	Ocena <u>podziału wypowiedzi na akapity</u> wymaga rozważenia, czy logika wywodu została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie zwartą myślowo całość).
4.	W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
- W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB - Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. ALBO	1 pkt

• Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy.	
• W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów • LUB całej wypowiedzi. LUB • Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO • Zakończenie pracy jest treściowo niespójne ze wstępem ORAZ z częścią zasadniczą pracy.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3b – Spójność wypowiedzi)

1. Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.
2. Wywód jest uporządkowany, jeżeli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przestawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
3. Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
 - a) błędów logicznych, w tym np. zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń;
 - b) odstępstw od podporządkowania wyводу myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera нефunkcjonalne fragmenty stanowiące niezwiązane z tematem wątki poboczne;
 - c) zredagowania wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią/ poprzedzającym je akapitem;
 - d) rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiana” się wątków);
 - e) pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe;
 - f) wprowadzenia treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku/ pozostających w wątpliwym związku z tematem/ wywodem;
 - g) wprowadzania dygresji stosowanych нефunkcjonalnie;
 - h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniami.
4. Błędy w spójności wewnątrz akapitów oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.
5. Błędy w spójności między akapitami oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.
6. Błąd w składni prowadzący do błędu w spójności jest traktowany zarówno jako błąd językowy, jak i błąd w spójności.

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	1 pkt
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3c – Styl wypowiedzi)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawity, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.
2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie 2/3 wypracowania zredagowano przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej.
3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.
4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 11 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. *w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:*
 - czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku łemkowskim), czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych;
 - czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu;
 - ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy.
2. *w odniesieniu do poprawności ortograficznej:*
 - ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy.
3. *w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:*
 - ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

4a. Zakres i poprawność środków językowych

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustali na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Poprawność środków		Nie więcej niż 3 błędy jęz.	4–5 błędy jęz.	6–7 błędów jęz.	8–9 błędów jęz.	10–11 błędów jęz.	12–13 błędów jęz.	14–15 błędów jęz.	16 lub więcej błędów jęz.
Zakres środków		A	B	C	D	E	F	G	H
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. poprawna łączliwość wyrazów, bogata frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu.	7 pkt	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt
2.	Zadawalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne/ odpowiednie do realizacji tematu.	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste/ ograniczone, utrudniające realizację tematu.	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt	0 pkt

Przykładowo za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający i znajdują się w niej 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

Wyjaśnienia (kryterium 4a – Zakres i poprawność środków językowych)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w pracy zdającego.
3. W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowowy równoważnik zdania, strona bierna, paralelizmy składniowe, poprawne wprowadzanie cytatów, zdania pytające.

4. W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np. nie stosuje nieuzasadnionych powtórzeń, stosuje wyrazy/ wyrażenia synonimiczne, stosuje bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii.
5. W ocenie zróżnicowania leksyki nie uwzględnia się nieuzasadnionych powtórzeń wyrazów, zwrotów. Nieuzasadnione powtórzenia są uwzględniane w liczbie błędów językowych.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest bezbłędna lub zawiera do 9 błędów ortograficznych.	2 pkt
Praca zawiera 10–18 błędów ortograficznych.	1 pkt
Praca zawiera 19 lub więcej błędów ortograficznych.	0 pkt

Uwaga: ten sam wyraz zapisany niepoprawnie ortograficznie, powtórzony w wypracowaniu, jest liczony jako jeden błąd ortograficzny.

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 4 błędy interpunkcyjne.	2 pkt
Praca zawiera 5–8 błędów interpunkcyjnych.	1 pkt
Praca zawiera 9 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	0 pkt

Uwagi ogólne

1. Jeżeli wypowiedź jest nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją na 0 pkt.
2. Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 pkt w każdym kryterium.
3. Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 350 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 pkt.
4. Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika, zadania zawartego w arkuszu egzaminacyjnym lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka łemkowskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
5. Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

2.1. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- poprawne rozwiązanie każdego zadania.

Zadanie 1. Lektura obowiązkowa

Przykład 1.

Трагедія висеління в літературних текстах. Проаналізуй проблем, одкликуючы ся до твору Андрія Копчы *Одтяте коріня* і іншого літературного тексту.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Poglębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Poglębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.
 3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka etnicznego;
 - 9) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;

- 9) використовує в інтерпретації елементи значущі для очитання сенсу твору (титул, підтитул, пuenta, композиція, слова ключеві, motto);
- 10) використовує в інтерпретації твору контексти: літературні, культурні [...];
- 11) доізирає обечні в творах літературних oraz інших текстах культури вартості народові і універсальні.

IV. Творення вповіді.

1. Мовленнє. Здаючі:

- 1) творить самодіельну вповідь аргументаційну вгідь підставових засад логіки і реторіки (става тезу або гіпотезу, доібира аргументи, порідковує її, ієрархізує, доіконує її селекції під вглядом ужитечності вповіді, підсумовує, доібира приклади ілюструючі вивід мисловий, проіпроводза правділове вніоскованнє);
- 2) проіготує вповідь (аналізує темат, доісосує до нього форму вповіді, спорідза план вповіді);
- 3) публічно вгласза проіготувану проі собою вповідь, доіаюч о дізвікову вразістос проіказу (в тым такіже темпо мови і доіносос, проіправний акцент вразовий oraz проіправну інтонацію зданнє);
- 4) ієрархізує інформацію в залежності од її функції в проіказі.

Прикладова реалізація (1)

Вступ/ Вступ

Висеління було, і дальше єст, для Лемків єдном з найвекших травм, впливаючом на нашу культуру, язык і поведіння, будучом основом нашої лемківської достоменности. Памят о виселіннях є переказуванз з покоління на покоління, не лем в устном переказі, але тіж в літературних текстах. При аналізі той теми, окрем прикликаної в заданню пєсы Андрия Копчы, однесу ся до автобіографії Петра Мурянкы *А Вісла дале плине*.

Розвинуєчє/ Розшыріння

Пєса Андрия Копчы *Одтяте коріння* є літературним переглядом найвекших трагедий, яких доісвідчыли Лемкы в XX столітї. Акція пєсы зачынат ся 1914 рока, коли Лемків брано до лагра в Талергофі, де вельох з них вмерло, де вмерла тіж практычні ціла лемківська інтелігенція, а кінчыт ся на 1947 році – на акції «Вісла». Кажду наступну тягобу заповідат в пєсі присутніст Злого, символу змінюючої ся влады і єї опресий вглядом Лемків. Копча вказує 33 роки з лемківської історії, які сут полны терплінь і вказує тым, же акція «Вісла» була доіполніньом несправедливых кривд, якими страдали Лемкы і впала на них як на люди тяжко доісвідченых, змученых і безсильных – несущых проітивити ся Злому. Тым часовым простором лучыт доісвідчннє Лемків з жытьом, муком і смертю Ісуса Христа – тото порівннє появлят ся тіж в тексті.

Што важне, през тоты 33 роки акція діє ся в єдном місці – в тыповій хыжы лемківської родины, якої члены сут головными героями пєсы. Окрем єдного епізоду, коли в часі II світової войны мусят перенести ся дале на захід, бо през їх село переходит фронт, не лишають той хыжы, єст тото їх єдине і найважніше місце на землі. Акція пєсы кінчыт ся товды, коли приходит полське войско і наказує ся ім спакувати і лишыти тоту хыжу на все, што є кінцьом лемківського світа уформуваного віками жытя на Лемковині.

Думам, же добрым контекстом до той пєсы і доіполніньом выгннє або радше того, што значыло выгннє для Лемків, є автобіографія Петра Мурянкы *А Вісла дале плине*, бо зачынат ся она там, де кінчыт ся акція пєсы, в 1947 році. Товды тіж зачынат ся жытя Петра Мурянкы. То, што тота автобіографія може внести до образу виселінь, єст

перспектыва osoby, яка не пережила акції «Вісла», але яка одідичыла тото досвідчыня од родичів, дідів. І одідичыла го так міцно, же стало ся оно єдном з важнійшых основ достоменности, свідомости Петра Мурянки. Мурянка вертат до тых одідиченых споминів, історий, о котрых му повіли родиче і в току наррації влучат їх до своей біографії. Тото, што є характерне для той наррації, тіж для поставы нарратора, то підкрисліня, же акция «Вісла» была моментом граничным, же нияка до тепер діюча ся Лемкам кривда, жадна біда, не мала аж так великих негатывных skutków, як акция «Вісла», головні зато, же през ню Лемкы стратили свою Отчызну. І то в лемківській літературі є основный мотыв, през котрый є описуване выгнання, то значыт брак, страта, вышмаріня Лемків з їх рідной земли – одтята коріня.

Zakończenie/ Закінчєня

Од 1947 рока лемківска література прібує собі поради з описаньом найвекшой дійовой трагедії Лемків. Тоты літературны описы творят спійну оповіст, наррацію, помагаючу Лемкам освята тото досвідчыня і памятати о тым, што лемківске тіж далеко од своей Отчызны. Творы Копчы і Мурянки сут такыма пробами оповіджыня лемківской долі, важной для них історії терпліня, котра уформуваля їх жытя і котру хотят переказати наступным поколіням Лемків.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/ Вступ

В повыселенчій лемківській літературі находят ся численны приміры текстів, што односят ся до найвекшой трагедії Лемків, яком была акция «Вісла». На початку были то головні спомини з жытя на Лемковині, які тепер сут цінным свідоцтвом, особливі зато, же покоління памятаючых передвыселенчый час Лемків уж помалы вмерат. Пак лемківскы писателі зачали через літературу глядати способу, жебы собі з тым досвідчыньом поради і го свідомі влучыти до своей достоменности. Єдным з таких літературных творів є прикликана в заданю пєса Андрия Копчы. Окрем ей, при аналізі однесу ся тіж до верша Стефанії Трохановской *Вамра*.

Rozwinięcie/ Розшыріня

Одтяте коріня то пєса, в якій Андрий Копча одтворює тяг історичных подій, што записали ся в лемківській свідомости як найвекшы травмы і які повлияли на тото, кым Лемкы сут днес. Як головных героїв Копча вызначыл тыпову лемківску вельопоколіньову родину, а місце акції помістив в тыповій лемківській хыжы. Дякуючы тому можна перенести досвідчыня той родини на універсальне лемківске досвідчыня. Ация пєсы зачынат ся 1914 рока, од лаґру в Талергофі. Тот лаґер то місце, де згынуло гідні Лемків, головні з лемківской інтеліґенції, што унеможливило вытворіня ся сильной лемківской еліты. Кажда наступна влада, а в першій половині ХХ столітя зміняла ся она на Лемковині барз часто, приносила Лемкам наступну біду і страданя. Як персоніфікация влады і ей опресії появлят ся в пєсі постать Злого, змінят ся лем котиліон з символом державы, котру репрезентує і язык, котрым бесідує. Выгнання з 1947 рока довершат зміст пєсы, герої примушєны сут лишыти на все місце акції, свою рідну хыжу, што остаточні кінчыт дотепер знане лемківске жытя. Тото власні причынят, же акция «Вісла» узнана єст за найвекшу лемківску трагедію.

В вершах Стефанії Трохановской, подібні як в пєсі Копчы, втрата рідной хыжы є символем кінця жытя, а мрія о повороті до ней вертат барз часто і дає позірну надію

верніня до нормальности. Діе ся так нп. в вершы *Ватра*, де ліричний підмет описує теплу хыжу з перспектывы браку – нее в ней комина, нее де повісити святых образів, нее де сісти, бо тота хыжа є лем в памяти, разом з акцией «Вісла» перестала істніти.

Zakończenie/ Закінчєня

В літературных описах выселіня основне є підкрисліня, же был то момент граничный в історії Лемків. Авторе часто принимают за основу своїх творів вказаня того, што Лемкы стратили през акцію «Вісла» і чом та страта была, і цілый час є, так боляча. Так Копча, як Трохановска, в аналізованих творах зосереджают ся на лемківській хыжы, котру описуют як центр світа і вигнання з ней окрисляют през того як найвекшу трагедию.

Zadanie 2. Kultura: literatura, sztuka, język

Przykład 1.

Мотыв природы в літературных текстах. Проаналізуй проблем, одкликуючы ся до твору Меланії Собин *Лемковина* і іншого літературного тексту.

Меланія Собин

Лемковина

Карпаты – Бескыды,
Краю молодости,
Земльо моїх надій незбытых
Кілко там свободы
Было і радости,
Як легко там было ходити

Не сады, винниці,
Лем бука, ялиці
Вашы покрывають хырбеты,
Мятом, чабриками
Пахнут в сонци травы,
Студена водичка, лем пити.

Верхы і долины –
Моя Лемковино,
Земльо птахів співом славлена!
Надійде до тебе
Мій голос з чужыны,
Послухай ты його, єдина:

Далеко од тебе
Бє ся серце моє,
З мысли мі не зыйдеш николи;
Не мож привыкнути,
Тебе позабыти,
Серцю приказати. Бо болит!

Бо пташына в клітці,

Хоц выгоды має,
З розпачы по стінах бє крылом.
Я, хоц і не в нужді, –
Радости не маю,
Бо нич мі в чужыні не миле.

По твоіх убочах
Блуджу ноченьками,
Горну ся до тебе, як дітя,
В ден думкы все летят
Дітинства слідами,
Не забуду тебе без жытя.
[...]

М. Собин, *Лемковина*, в: *Ци то лем туга, ци надія*, ред. О. Дуць-Файфер, Ліґниця 2002, с. 128–129.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 3. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego;
 - 9) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Аналіза і інтерпретація творів літературних. Здаючи:
 - 8) розпознає основні мотиви [...] і їх функції в творі;
 - 9) використовує в інтерпретації елементи значущі для читання сенсу твору (назва, підназва, п'єнта, композиція, слова-ключі, мотто);
 - 10) використовує в інтерпретації твору контексти: літературні, культурні [...];
 - 11) помічає наявні в творах літературних і інших текстах культури цінності національні і загальнолюдські.
- IV. Створення вислову.
1. Мовлення. Здаючи:
 - 1) створює самостійний вислів аргументаційний за основними правилами логіки і риторичної (створює тезу або гіпотезу, вибирає аргументи, упорядковує їх, класифікує, виконує їх вибір за критерієм корисності вислову, підсумовує, вибирає приклади ілюструючі висновок мисловий, виконує правильне висновок);
 - 2) готує вислів (аналізує тему, пристосовує до неї форму вислову, складає план вислову);
 - 3) публічно виступає з підготовленою ним висловом, дбаючи про чіткість передачі (в тому також темп мови і гучність, правильний акцент виразовий і правильну інтонацію речення);
 - 4) класифікує інформацію за залежністю від її функції в передачі.

Прикладова реалізація (1)

Вступ/ Вступ

Лемківські письменники часто описують природу, головні ті, котрі є характерні для простору Лемковини. Деякі з них, як наприклад ліси, функціують як символи втраченого по акції «Вісла» світу. В прикликаній верші Меланії Собин ліричний підмет описує лемківську природу в конвенційній, типовій для лемківської літератури формі, з котрим пов'язано, переходячи до аналізу. Подібну природу описує м.ін. Іван Желем в своїх вершах, зате прикличу єдин з них як контекст до мого вислову.

Розв'язання/ Розширення

Ліричний підмет в верші Собин описує природу Лемковини, котру запам'ятав спереду виселень і в котрій доростав, в контрасті до простору чужини, в котрому жив. Дозволяють йому визначити елементи краєвиду, що асоціюються з ним з добрим, передвиселенням часом свободи, радості, з землею «надій незбутих». Можна до них зарахувати гори порослі лісом, гірські потоки, луки порослі травою і зільом, ті ж співачі птахи. Ті ж інші є частими мотивами в виселенчій поезії (наприклад в верші Олени Дуць *бідні люди*), з'являються як символ свободи, яку Лемкам одержано. Основне для лемківської лірики того часу є описування гірського краєвиду, який найвиразніше відрізняє простори перед і по виселіннях. До Карпат – Бескідів звертає ліричний підмет в апострофі звертаючий верш. Гори функціують ті ж як метафора Лемковини: «Верхи і долини – Моя Лемковина», що підкреслює їх важливість для лемківської цінності, а ті ж дає почуття, що маю свою власну Отчизну. Навіть як з нею втратило в фізичному сенсі, то не можна їй було Лемкам одержати як символ і врятувати її з їх серця. До такої, запам'ятої і виідеалізованої Отчизни лемківські письменники повертаються в думках, мріях, часто з'являються ті ж мотиви сну, що переносять їх на Лемковину. Такий мотив є схований в аналізованій верші Собин: «По твоїх убогах/ Блуджу ноченьками».

Тым мотывом верш Собин лучыт ся з наступным, які хтіла ем прикликати в тій выповіди – з вершом Івана Желема *Уж ся мі не снит*. Ліричний підмет в тым вершы, подібні як в вершы Собин, описує Лемковину головні през природу характерну для того простору. Односит ся до таких ей символів як потоки, камінны урвиска, гірскы убочы, то значыт головні тых, што підкрисляють, же Отчызна Лемків є в горах. Повтараюча ся як рефрен фраза «Уж ся мі не снит» могла бы означати, же ліричний підмет уж не тужыт до рідной, втраченой Лемковины, єднак запераючы верш верс демаскує тот позірний спокій, поясняючы, же Лемковина не снит ся ліричному підметови лем зато, же не може уж през ню спати. Значыт того, же образы, котры запамятав з того простору і котры сут для него так важны, останут в ним на все.

Zakończenie/ Закінчєня

Мотив природы є барз важный в літературі Лемків. Окрем описуваня простору, полнит він тіж символічну функцію, через него Лемкы жыючы поза Лемковином можут получыти ся зо свойом Отчызном і выразити почутя бытя в себе. Оба аналізуваны вершы ся в тоту функцію вписують.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/ Вступ

Мотив природы єст часто появляючым ся мотывом в літературі Лемків. Писателі охочо го хоснують, жебы вказати велику красу свойой Отчызны, а тіж жебы доповнити образ Лемковины як Аркадії – ідеального, освоєного, рідного простору. В тот спосіб є описана природа в прикликаным вершы Меланії Собин, так тіж передставлят природу Василь Хомик в вершы *Рідна земля*.

Rozwinięcie/ Розшырїня

Меланія Собин передставлят природу Лемковины през получыня ей зо споминами найліпшого часу в своїм жыттю. Для авторкы каждый поєдный аспект природы і рідного лемківського краєвиду асоціює ся з добром і красотом, зо щєстьом, спокойом, свободом яких тепер, на чужыні, є лишена. Тот безпечный простір, в яком пережыла молодіст, описує головні през тыповы для лемківської повыселенчой літературы символи, получены предо вшыткым з горами. Сут то м.ін. горы пороснены лісом, гірскы потоки, луки пороснены травом і зільом, птахи, в тамтым світі свободны, тепер заперти в клатці, зневолены і лишены свойой Отчызны.

В подібный спосіб описує природу Лемковины Василь Хомик в вершы *Рідна земля*. Так як і для Собин, описы природы сут претекстом до описаня великой втраты і тугы за Отчызном. Хомик пише о горах, потоках, зеленых гаях, то значыт о тым, што одріжнят простір гір од чужыны і за чым найбарже тужыт. Подібні як в вершы Собин та туга є так велика, же образ Лемковины вертат до Хомика во сні. Сен в лемківській літературі є мотывом, котрый дозволять лучыти з особом тоты два ріжны світы, єден близкій, другій цілком вібчий, нашмарений. Вводячы тоту перспективу авторе можут вказати, же втрата Отчызны є лем позірна, бо на все лишыт ся она з цілом свойом красом в серцах Лемків.

Zakończenie/ Закінчєня

Красны і полны позитивных чуть і емоций описы природы Лемковины сут часты в літературі Лемків. Хоснуваны сут они през авторів, жебы охоронити спомины з часу перед выселіньом, вказати, же Лемкы цілый час маюť свою Отчызну і все ей будут мати.

Дякуючы тому навет тоты Лемкы, котры не вродили ся в горах знають, же то там є їх місце і мають впоєну любов до того простору.

Przykład 2.

Як творці представляють дитинство? В одповіді одкликай ся до рисунку Івана Русенка *На яфырах* і іншого літературного тексту.

Іван Русенко

На яфырах

I. Русенко, *На яфырах*, 1957, в: I. Русенко, *Русенко. Выбране*, ред. П. Трохановскій, Крениця-Ліґниця 2010, с. 183.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

4. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:

- 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
- 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.

II. Kształcenie językowe.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

- 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego;
- 9) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
- 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
- 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...];
- 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:

- 1) interpretuje dzieła sztuki.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Mówienie. Zdający:

- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
- 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
- 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
- 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Плян выповіді

Zagajenie/ Вступне речиня

Іван Русенко єст автором рысунку під наголовком *На яфырах*.

Opis dzieła/ Опис твору

Рысунок представлят дві дівкы з мамом в лісі, якы выбрали ся на яфыры. На тото вказує наголовок образу. Атмосфера єст спокійна, всітри стоят серед дерев, при выдоптаній стежці. Позбераны сут по свому, в руках старшой єст кошык, мама тіж тримат кош і квітя. При них находит ся пняк, на яком так само лежыт кош з яфырами. Далеко за нима видно горы. Зберают они овочы, плоды натуры – корыстают з того, што она оферує.

Główny problem/ Головный проблем

Дітиньство то час, якій записує ся в свідомости каждого человека в особливый спосіб.

Rozwinięcie/ Розшыріня

Познає ся товды світ, выраблят світоогляд, укріпляют характер. То такой період, што має превелике влияня на тото, хто сме як дорослы, якы сут нашы емоції, як си з нима радиме і яке є наше однесіня до вельох квестий. Творці барз часто описуют тот час, як джерело, з якого берут, яком ся інспірують. Дітиньство дівчат з рысунку Русенка то не лем забава, але і робота – допомагают они родичам. Діти не сут представлены як задоволены, веселы, бо быти може мусіли стати барз скоро рано. Од наймолодшых років ся вчат, же треба працювати, жебы пак дашто мати, же треба си назберати овочів, жебы їх пак зісти, же треба поважати тото, што докола них. Такы лекції будут мати влияня на їх доросле жытя і уяву того, што їх жде. Таке вказаня так направду штоденного жытя жытелів села єст інспірацийом до рефлексий на тему вартости, того – што найважнійше в жытю человека, од чого він зачынал, што єст особливо важне.

Przykład z literatury/ Примір з літературы

В *А Вісла дале плыне* Петра Мурянки, споминах з дітиньства і молодых років знаменитого лемківского поеты і діяча, представленый єст хлопчыско, што ся ховат на Чужыні. То нележке жытя. Дорастат він на лемківскых оповіданях родичів о тым, што было ім одобрране, што втратили, а барз любили, але влият на нього і тото, што докола него – нова реальніст, не рідна земля предків. Дітиньство в його припадку богате єст во вшытко, што лемківске – вказуваны сут му традиції, передавана історія, язык. І хоц условія, в яких приходить жыти, сут тяжкы, то од наймолодшых років дітину вчит ся привязаня до найважнійшых вартости – свого: родини, языка, церкви, традиций. Познаваня того лемківского світа, але і конечніст даваня си раду з тым, што чуже і неприхыльне, влине на дальше жытя, на рішыня в дорослым жытю, дорогу, яку выбере.

Wniosek/ Внесок

Дітиньство представляне єст творцями як період, што в великій мірі влият на дальше жытя человека. На все лишат ся во споминах, дозвелят одорвати ся од реальности, але предовшыткым од него залежне єст тото, якы вартости, мотивації, діяня будут мати значыня, будут ся рахувати в будучым. Дітиньство то час, од якого залежыт будучніст человека.

Przykładowa realizacja (2)

Плян выповіди

Wstęp/ Вступ

Іван Русенко єст автором рисунку під наголовком *На яфырах*.

Opis dzieła/ Опис твору

Рисунок представлят дві дівки з мамом в лісі. Атмосфера єст спокійна, всітри стоят серед дерев, при выдоптаній стежці. Позбераны сут по свому, в руках старшой єст кошык, мама тіж тримат кош і квітя. При них находит ся пняк, на яким так само лежыт кош з яфырами. Далеко за нима видно горы.

Sproblematyzowanie/ Проблематизування:

Дітињство асоціює ся з тым, што веселе, безжурне, легкє. То такій особливый час в жытю чловека, коли познає ся світ, того, як він діє, якы сут його права. То час розвитку і інтересування ся вшыткым. Барз часто в памяти ся тримат выкривлений його образ, ідеалізуваний, огранычений лем до тых спокійных і щестливых моментів. Свое дітињство проводят діти познаючы світ докола них. В представленым творі провідничком діти єст мама, котра вчыт, вказує жытя і природу. То для них час, коли можут дознати ся і спрібувати вшыткого, чого не знають. Сут то такы хвилі, до якых будут вертати, не лем зо взгляду на ландшафт, землю, на якій прожывають, але і смакы, пахы дітињства, котрых правдоподібно уж николи не даст ся одтворити. Але предовшыткым будут вертати до споминів з мамом – до часу, коли мали маму близко себе.

Przykład z literatury/ Примір з літературы

В оповіданю *Одвидины Миколая* авторка, Анна Рыдзанич, представлят дівча, што в зимовый вечер жде на несподіванку. Дітина єст барз заінтересувана тым, што ся буде діяло. Фантазия підповідат ріжны сценарії. Вказує ся, же родину одвиділ св. Миколай. Дітинячий інтерес полученый з радістю, ексцитацийом, вшыткы емоції так влияют на дівча, же тота подія з дітињства на все уж записує ся в ей памяти. Што більше, тота істория, така мила, тепла, спричинят, же барз часто вертают сентиментальны спомины минулых дітячих років, а важны особы з жытя дівчыны представляют ся як жывы. Здає ся, же спомины представлят даяку магічну подію, напевно важну для дівчате.

Podsumowanie/ Підсумування

Дітињство єст для творців станом без турбот, просто щестливым. Єст станом втраченым, але присутным в памяти. То час, коли вшытко было інче, ліпше, коли мож было не перенимати ся реальністю, проблемами штоденного жытя. То такій період, до якого ся часто вертат в споминах, єст він пунктом однесіня в часі, што дозволят барз часто дефініювати щестя.

Приклад 3.

Ци языкова етикета єст потрібна в меджелюдській комунікації? В одповіді одкликай ся до фрагменту твору Владимира Хыляка *Руска доля* і свого комунікаційного досвіду.

Владимір Хыляк

Руска доля

Найдорожший няню! Тым солодкым іменом одzywам ся до Вас, чым прагну высловити мою сынівску любов до Вас. Вашій воли з найвекшом радістю прагну ся повинувати. Сироті, што стоїт на порозі смерти, два раз мило, же має вітця і чує, же є іщы на світі хтоси, хто заплаче по його втраті. Та з том частю вашой волі, подля котрой мал бы єм прыняти Ваш маєток за свій, згодити ся не можу. Преконаний єм, же з войны, што предо мною, живий не выйду... Серце повідат мі о тым. До чого придаст ся маєток мертвому?... Ваше благословіня є в днешнім моім положыню придатнійше, найпотрібнійше. Поблагословте сына, найдорожший няню! А маєток оддайте в руки той, любов котрой не остыла іщы цілком в грудях, бо не думам, же в Вашым серци не нашла ся закутина, з котрой імено Вашой дівки милым одголосом бы ся не озывало. Пробачте мі, адже то брат о сестру просит. На кілко было ей провини – на тілко най буде і Вашой милости. Припомнийте сой євангельского вітця, котрий радувал ся з поверніня сына, котрого уж за мертвого мал. Сполніня мого желаня буде доказом же мя кохате. То остатнє, предсмертне желаня сына, котрий в послідніх хвилях свого жытя не престає благословити імена так милостивого і коханого вітця.

В. Хыляк, *Руска доля*, в: В. Хыляк, *Повісти і оповіданя*, т. II, під ред. О. Дуць-Файфер, Горлиці-Краків 2014, с. 173.

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.
4. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki.
5. Poglębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
6. Poglębianie umiejętności poprawnego mówienia i pisanie zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 1) [...] rozróżnia treści wprowadzane do komunikatu za pomocą znaków werbalnych i niewerbalnych, mając świadomość różnych sposobów ich odbioru i interpretacji;
- 4) rozpoznaje funkcję języka w tekście;
- 5) dostrzega zróżnicowanie słownictwa rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (wyrazy gwarowe, terminy naukowe, archaizmy i neologizmy, eufemizmy i wulgaryzmy);

- 6) rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, rozumie ich funkcję w tekście.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
- 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka etnicznego;
 - 6) rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu;
 - 9) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 3) dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia);
 - 5) nazywa swoje reakcje czytelnicze (np. wrażenia);
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście;
 - 8) rozpoznaje wypowiedź o charakterze informacyjnym, ekspresywnym i impresywnym;
 - 9) rozpoznaje manipulację językową;
 - 10) odróżnia opinię od faktu.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/ Вступ

Языкова етикета ест загалом принципів, што ся односят до культуры в комунікуваню ся, яки ся в даным языку принимают. Можут етикеты быти ріжны, залежыт бо, де хоснуеме выповід, залежыт од особы, до котрой ся звертаме, од віку, реляций з ньом, а тіж і од того, яку мае она професийну позицію. Знання языковой етикеты вказуе і на высокую культуру бесідуючого.

Rozwinięcie/ Розшырїня

В поданым урывку *Руской доли* Владимира Хыляка маме лист сына до няня. Автор твору выкорыстал пару языковых середків, што вказуют на схоснуваня сыном взглядом няня языковой етикеты, а што за тым іде і познаєме однесїня до родича. Безпосередньо звертат ся до адресата своей выповіди: «Найдорожшый няню!», хоснуе і лексику, што вказуе, же отец має для него велику вартіст: «найдорожшый», «милостивый», «коханий». В листі надавця хоснуе і великы буквы при даяких формах, нп. «Вас», «Вашым», што свідчыт о пошані до адресата. Не сут схоснуваны ниякы ображаючы слова. Видно в тій выповіди, же велика уважніст была дана пунктуації і загальным языковым принципам, што тіж дає знати о культурі автора комунікату і його почутях до няня.

В часах інтернету, мобільных телефонів часом люде тратят ся в принципах. Найчастійше молоды люде уж їх не дотримуют, бо треба скоро робити дашто, ци діяти не думуючы о тым, же сут принципы і треба їх ся тримати. Тратят ся тіж барз цінны для языків приметы, особливо цінны для таких як лемківскій – языків меншын. Што спостерігам, то наприклад того, же в лемківскым языку штора́з рідше стрічат ся форму другой особы множного чысла при звертаню ся предовшыткым до старшых членів родини або при бесідуваню о них. Перше буде выбране «Няню, подай мі сіль» як «Няню, подайте мі, прошу, сіль». В старшых того іщы чути, але молодшы уж нияк того так не хоснуют. Жаль, бо загыбат важный елемент нашой бесіды, што ся вписуе в языкову етикету, якій вказуе м.ін. на пошану, на ріжницю, як іде о вік і досвід – професийный і жытьвовый.

Zakończenie/ Закінчення

Хоснуваня і дотримуваня принципів языковой етикеты так наштоден, в бесіді ци писмі, як і офіційных ситуациях ест барз потрібне. Допомагат она будувати, утырваляти добры меджелюдскы реляції, творит добру комунікаційну атмосферу, допомагат дотримувати принципів щырости і бесідуваня правды. Хоснуючы языкову етикету, вказуе ся пошану до того, хто одберат наш комунікат, але і вказуе она на нас, надавців, на нашу культуру, такт ци інтелігенцію.

Przykładowa realizacja (2)**Wstęp/ Вступ**

Языкова етикета то культуральне комунікуваня ся. В сучасній писменній комунікації, яка днес має єднак найчастійше електронну форму, элементы языковой етикеты сут ограничены до мінімально необхідного. Колиси, як носителем комунікату был єднак папір, было кус інакше, але функция языковой етикеты ся не змінила і фурт має тоту саму ціль.

Rozwinięcie/ Розшыріня

Лист сына до няня, героя *Руской доли* Владимира Хыляка, має характер неофіційный. Єднак його автор дотримує загальных принципів тыкаючых языковой етикеты. Хоснує він культуральны зверніня до адресата листу, нп. при повитаню «найдорожшый няню». Знаючы дану особу, найпевнійше хоснує зрозумілу для ней лексику. Пошана і любов надавці до адресата листу выходят з каждого слова, што ест барз осторожні добране. Писмо ест приміром культурального языкового захованя.

Днес, здає ся, же уж лем офіційны, адміністацийны писма повинны дотримувати вызначеной языковой етикеты. Бо іде в них не лем о інформаційну функцию, вказуют і на однесіня до адресата такого листу. Зато приняло ся, же хоснує ся в них безпосередні зверніня, конкретны фразы в відповідніх місцях як знак пошаны, нп. «Шановный Пане/ Пані», «Звертаме ся з просьбом», товды нихто ся не чує менше важный. На жаль барз часто не звертат ся увагы на языкову правильніст ци правильніст звань, што не ест згідне з омавляным явиском. Недотримуваня языковой етикеты може зробити трудным, аж і не дати можливости на успішну комунікацію, може ввести і заколот в комунікацію, часом барже як языковы хыбы. Каждый – так надавця, як і одберач комунікату, повины быти трактуваны з повагом і жычливістю.

Zakończenie/ Закінчення

Языкова етикета ест потрібна. Допомагат в творіню, а пак в підтримуваню меджелюдских контактів, так тых приватных, як і професийных. Робит роботу легшом, влият на того, як нашы активности сут оціняны інчыма. Але жебы ю хоснувати, то треба мати знаня, як того робити і культуру. Часом етикета вымагат не лем дотримуваня принципів, але і вражливости на ситуацію бесідуячого. Недотримуваня етикеты, неправильне хоснуваня – не в таким ситуациийным або языковым контексті, можут спричинити, же одбераючий комунікат буде ображений, ци почує ся легковажений.

2.2. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie rozszerzonym

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- liczbę punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie (umieszczoną po numerze zadania)
- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- zasady oceniania rozwiązań zadań
- poprawne rozwiązanie każdego zadania zamkniętego oraz przykładowe rozwiązanie każdego zadania otwartego.

Część 1. Test

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstu** i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile Cię poproszono. Odpowiedzi udzielaj w języku łemkowskim.

Tekst 1

Олена Дуць-Файфер
Ци ся сміяти, ци плакати?

Ци ся сміяти, ци плакати? – такий наголовок дал Владимир Хыляк єдній з численних своїх гуморесок. Думам, же єст то наголовок, котрий мож бы придати праві вшиткым творам того автора. Четвертий том *Повісти і оповідань* Владимира Хыляка, котрым кінчыме в нашій серії «Бібліотека Лемківської Клясики» приближання сучасным читателям того найзнаменитшого лемківського прозаїка, вірцьово вказує тоту загальну якість його творчости, выражену тым наголовком.

Штырі томы выбраних повісти і оповідань Хыляка, які перевыдали сме за довершеним през Студентське Товариство «Академічеській Кружокъ» во Львові виданьом з років 1882 і 1887, то не так вельо, беручы до увагы, же то лем 16 творів, коли ціла спадковина того лемківського будителя то близко 150 творів. Єднак і на основі того вибору годны сме одчути вагу його розвагы, мудрість його міркування і той середини чловечого жытя, котра вызначена остає посередині медже полюсами сміху і плачу, яка не бере ся з книг, лем з бытя в досвідчыню вельох поколінь, в чловечій доли. Владимир Хыляк лучыл бо в своїм писательстві тоты ролі і функції, які має красна література, але тіж тоты, котры має фольклор, званий мудрістю народу. Мало того, через літературу довершал свої душпастырскы цілі, котры стисло спрігал з будительськым покликаньом. Творил адже пером своєрідну соспільну, спільнотову інституцію, котра як стратегічне нарядя выкорыстувала міметычність і достоменність. Знал здияґнувати тоту суть жытя, в котрій завершат ся мудрість, до якої каждый буде годе приміряти і паралельні розрысувати власне досвідчыня. Выражал ю так безпосередніма моралізаторско-резонерскыма коментарями, як і в основній мірі поставами, поведіньом, дольом, думками, досвідом героїв своїх ріжнородных оповідань, повісти, гуморесок, анеґдот, байок, сатыричных творів ци ескізів. В тот спосіб вказувал правду, яку высловил

резонерско хоц бы в оповіданю *Сопружество і штырі факультеты*, же правдиве, не выдумане жытя містит ся помедже полюсами ріжных пристрасти і емоцій.

Сміх і плач то не лем полюсы вказуваного ци креуваного жытя, то тіж експресия формы артистычного переказу, яком творця выкликувал в чытателю тот ефект, які єст властивий штуці – зворушал, потрясал, захоплял, чудувал і на ріжны способы емоційні порушал. Основне нарядя естетичного влияния Хыляка то сатыра, гумор, легка іронія, часто автоіронія, дистанс на єдным полюсі і реалізм, веризм, нарратывізуваня біды і недолі выкликующей спілчутя на другим полюсі. Полюсовіст, здавало бы ся так очывидна, вказує ся в Хыляковых «істориях» лем позірна, бо фактычні речене преплітання ся сміху з плачем діє ся гев в так натуральний спосіб, же тяжко часом видіти в ним писательску маніру. Не можна адже находити гев Ґоголівского «сміху через сылзы» ци сміяня ся над самым собом, выражанных в перерысуваных, ґротесковых, скарикуруваных формах. Хыляк осмішат, іронізує в теплий, вітцівскій спосіб, за котрым часто єст більше спілчутя або одвертання нарубы (як в народній культурі сміху вказаній през Бахтіна), як занеґуваня. Коли тот талантливый священник і будитель хоче вытворити неґацію, оперує більше слезами, то значыт реалізмом, котрий обнаружат і докладні, на конкретным, яскравым, єднозначным примірі вказує кривду, пониження, облуду, нечестніст, ошущва ітп. Не мож того способу безпосередньости назвати демаскуваньом. Радше треба бесідувати о вказуваню і усвідамляню, чому як дидактычній, моралізаторскій цілі служыт презентаційна безпосередніст, упрощяня і выекспонуваня. [...]

Каждий з творів Хыляка єст оснований на ориґінальным концепті, котрий сігат все в реальне жытя, хоц часом кус выкривлене для гумористычного ци моралізаторского ефекту, то єднак можливе до спільнотового (само)розпознаня ся. Часом шырший – галицко-рускій, часом узший – лемківско-рускій світ оддзеркалінь приближат ся до слез і рыдання, коли входит в гірскы селечка, де з вельох сторін доходят тіж ріжны експлоататоры і кривдителі. Не все Хылякове перо єст в силі понести ся понад реальніст, в будительску утопію, в котрій селяне і їх безпосередні провідники – вйтове, шолтысове, начальники, будят ся з підданчой услужности і протиставлят ґнобителям. Быват і так, як в остатній з IV тому повісти – же недоля нищыт чловече жытя. Тым способом знаменитий прозаік, хоц явні вызначал собі ціль буджыня надії, віры в моральну силу народу, в можніст поправляня блудів, в Боже провидіня, не одходит од реалізму глубокой недолі, в яку часто попадають невинны, але безборонны, кривджены люде. Зато і сміх, і сылзы то основы жытя героів з карт Хыляковых повісти, розпознавальных добрі і в днешніх часах так в моралітетовым, як гумористычным а тіж реалістычным порядку. Символічне універсум, в яком бо фунґуєме днес, не так вельо ся змінило од Хыляковых часів, а принаймі не повинно ся змінити при основах жытя веденого медже сміхом а плачем.

О. Дуць-Файфер, *Ци ся сміяти, ци плакати? Хылякове важыня жытя*, в: В. Хыляк, *Повісти і оповіданя*, т. IV, під ред. О. Дуць-Файфер, Ґорлиці-Краків 2017, с. VII–VIII, XIII.

Zadanie 1. (0–3)

Поясний, як розумієш поняття «будитель». На основі прикликаного тексту сформулуй два аргументы, котры посвідчають, же Владимир Хыляк є łemківським будительом.

Будитель то.....

.....

.....

Владимир Хыляк є łemківським будительом зато же:

1.

.....

2.

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 - 3. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury [...] etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 - 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.

Wymagania szczegółowe

- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 - 2. Pisanie. Zdający:
 - 1) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Zasady oceniania

- 3 pkt – wyjaśnienie słowa «будитель» i podanie dwóch poprawnych argumentów.
- 2 pkt – wyjaśnienie słowa «будитель» i podanie jednego poprawnego argumentu.
- 1 pkt – wyjaśnienie słowa «будитель».
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Прикладовое решение

Будитель то діяч національного, культурового і языкового одроджыня, інспіруючы інчых до діяня, головном цілю котрого є будити в масах національну свідоміст.

Владимір Хыляк є лемківсьым будительом зато же:

1. Своі літературны творы підпорядкувал дидактычній, моралізаторській місії, зобраны разом творят своєрідну соспільну, спільнотову інституцію, в котрій містит ся правдиве лемківське досвідчяня.
2. Творил «будительскы утопіі», в яких Лемкы будят ся з підданчой услужности і протиставлят гнобителям.

Zadanie 2. (0–1)

Напиш мено і назвиско єдного інчого, окрем Хыляка, русиньского/лемківського будителя.

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.

Wymaganie szczegółowe

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – podanie poprawnego nazwiska.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Прикладовое решение

Александр Духнович/ Александер Павлович/ Юлий Ставровскій-Попрадов/ Іван Русенко.

Zadanie 3. (0–1)

Напиш дефініцію фразы «одвертати нарубы». Памятай, же в дефініції не можут ся найти слова з дефініюваной фразы.

Одвертати нарубы –

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

6. Poglębianie umiejętności poprawnego mówienia i pisanie zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymaganie szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne zdefiniowanie frazy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Одвертати нарубы – перевертати штоси на ліву страну/ спричиняти хаос в якісій упорядкуваній цілості/ демаскувати штоси през вказаня другой, незнаной скорше страны.

Zadanie 4. (0–2)

Оцін, ци поданы речыня сут правдивы, ци фальшывы. Зазнач П як речыня єст правдиве, Ф – як фальшыве.

1.	Владимір Хыляк напісал лем пару гуморесок.	П	Ф
2.	В серіі «Бібліотека Лемківской Клясики» повело ся выдати веце як половину вшыткых творів Хыляка.	П	Ф
3.	Творы Хыляка остали выданы в штырьох томах.	П	Ф
4.	Авторка твердит, же мудріст міркуваня Хыляка є оперта лем на теорії.	П	Ф

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne wskazanie czterech odpowiedzi.
1 pkt – poprawne wskazanie trzech odpowiedzi.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. Ф
2. Ф
3. П
4. Ф

Zadanie 5. (0–1)

На основі тексту поясний, чом видавання клясики лемківской літературы в тлумачыню на сучасный стандарт лемківского языка є хосенне для Лемків. Подай два аргументы.

1.

.....

2.

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
2. Pogłębianie znajomości historii [...] etnicznej.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 1) rozpoznaje w tekstach kultury problemy religijne, społeczne, polityczne związane z życiem mniejszości [...] etnicznej (PR).
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
2. Pisanie. Zdający:
 - 1) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne sformułowanie dwóch argumentów.
1 pkt – poprawne sformułowanie jednego argumentu.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. Дякуючы тому прыближат ся творчист найважнійшых лемківскых писателів сучасному чытательови.
2. Таковы выдання вказуют, же в літературных творах, в тым припадку Хыляка, єст вказане символічне універсум Лемків, котре не змінило ся до днес.

Zadanie 6. (0–1)

До какой повести Владимира Хыляка относит ся авторка текста во фрагменті: [...] в будительску утопію, в котрій селяне і їх непосредні провідники – вйтове, шолтысове, начальники, будят ся з підданчой услужности і протиставлят гнобителям?

Наголовок повісті:

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
6. Poglębianie umiejętności poprawnego mówienia i pisanie zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu [...];
- 4) odczytuje sens tekstów artystycznych, publicystycznych (artykuł, reportaż) [...], uwzględniając zawarte w nich informacje, zarówno jawne, jak i ukryte.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie tytułu powieści.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Шыбенічний Верх.

Zadanie 7. (0–1)

Прочитай фрагмент статі:

Жанр менніпеї, назва котрого походить од імени антычного філософа Менніпа з Галары, влучат в себе основны формы і явіска, тыповы для народной «сміховой» культуры, описаной през Михаїла Бахтіна во споменій выже праці *Творчество Франсуа Рабле а народна культура середніх віків і Ренесансу*. То культура, котра находить ся в опозиції до культуры офіційной («церковной»), запертой, упорядкуваной, зєрархізуваной. Найважнішым елементом народного світа є сміх – амбівалентний в своїй натурі, маючий нищучу і одраджаючу міц, выражаючий однесіння простых люди до окружаючого світа:

«Карнавальний сміх є предо вшыткым сміхом святочным [...], повселюдным, то є всенародным, што, як скорше сме бесідували, звязане є з самим натуром карнавалу. [...] По друге, є то сміх універсальний, накеруваний на вшытко і вшытких (в тым тіж самых учасників карнавалу) [...]. По третє – тот сміх є амбівалентний: є веселий, полный радости і окрем того тіж набиват ся, высміват, неґує і апробує, заґрібує і одраджат»*.

*М. Бахтін, *Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса*, Москва 1972. Тлумачыня з російского языка: Є. Казьмерчак.

Є. Казьмерчак, *Карпатска менніпея. Представління «Прінцовы Галушкы» Русиньского Народного Театру ім. А. Духновича а теория Михаїла Бахтіна*, «Річник Руской Бурсы» 2009, с. 179–190, гев: 179–180.

На основі прикликаного фрагменту і тексту О. Дуць-Файфер поясний, в чому подібне є Хылякове схоснування категорії сміху до теорії карнавального сміху Михайла Бахтіна.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.

Wymagania szczegółowe

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja tekstów literackich. Zdający:

- 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...];
- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...];
- 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...].

IV. Tworzenie wypowiedzi.

2. Pisanie. Zdający:

- 1) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Прикладові розв'язання

Карнавальний сміх є амбівалентний: є веселий, повний радості і окрем того тіж набиват ся, висміват, негує і апробує, загібує і одраджат, Хыляк подібні – осмішат, іронізує в теплий, вітцівській спосіб, за котрым часто єст більше спілчута або одвертаня

нарубы, як негування. То значыт, же тот сміх, як і карнавальный, може мати одраджающий характер.

Zadanie 8. (0–2)

Прочытай фрагмент оповідання Владимира Хыляка *Мій блаженной памяти дяк*.

На основі повідженого выше мусіл єм підозрівати Єфрема (і заправды было то його слабом стороном), што він не хтіл вчыти школярів церковного співу і уставу, а то з побоювання, жебы вивчений через него хлопец не высадил го пак з дяківства.

Моє підозріння подтвердило ся онедолга при візитації школы. Же товдышня шкільна наука не одповідала потребам нынішньої педаґоґікы, на тым і неє што ся сперати. Школяре складали буквы в слова подля одвічної русской metody. Ученик рубал з напружыньом вшиткых своїх сил, уст і увагы: *како, рцы, твердо, словотитла, ерь* і так дале. Тота метода вчыня была твердым оріхом на мягкы зубы діточок, та не смотрячы на то, застал єм їх прекрасні знаючых Закон Божий, а біблійну історію обох Завітів они знали ліпше як неєден з нынішніх семінаристів. Окрем того діточки слєбідні читали церковны книги зо вшиткыма можливыма рцы і словотитлами, і писали прадавным скорописом. Того было для мя дост. Хотячы розбудити в дітях і їх родичах здорове сопротивництво, а тым самым і охоту ходити до школы, поручыл єм Єфремови, жебы «Апостол» читали діти в церкви запоряд. Єфрем принял моє поручыня в глубоком молчаню, та уж в першу неділю по тым читал сам «Апостол». По богослужыню припомнул єм му моє повеління і поручыл, жебы в приходячу неділю читал «Апостол» Фецько Тымчышын, а «Вірую» Грицько Паленица, оба ведучы ученикы нашой школы. Та і на тот раз Єфрем призабыл о моім повеліню. Был єм товды змушений барже строго выступити проти Єфрема і він, хоць зо звішеним носом, але вшытко єдно мусіл выслухати мойой наґаны. Аж по якісьм часі спохопил єм, же своїм повелінью трафил єм в найбарже вразливу Єфремову жылку: на його мысль і переконання читання «Апостола» было пошаном для гостючых припадком дяків, ци перебуваючых на праздниках семінаристів, та николи простых школяриків.

Хто чул о таким диві? – думал ачий Єфрем, слухаючы з одданью вымовок, та голосно не высловил што го грызе, понеже першым параґрафом його доброго поведіння было: выслухати речи священника до кінце.

В. Хыляк, *Мій блаженной памяти дяк*. Характеристыка вмерлого покоління, в: В. Хыляк, *Повісти і оповідання*, т. IV, під ред. О. Дуць-Файфер, Ґорлиці-Краків 2017, с. 15, 17.

Вкаж, же оповідання *Мій блаженной памяти дяк* реалізує будительську функцію. Подай два аргументы.

1.

.....

2.

.....

Вимоги загальні

III. Кształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
6. Tworzenie wypowiedzi pisemnych z uwzględnieniem estetyki tekstu i zasad jego organizacji [...].

Вимоги детальні

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja tekstów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...];
- 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...].

IV. Tworzenie wypowiedzi.

2. Pisanie. Zdający:

- 1) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Засади оцінювання

2 pkt – podanie poprawnych dwóch argumentów.

1 pkt – podanie poprawnego jednego argumentu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Прикладові розв'язання

1. Тото оповідання односит ся до основной для достоменности Лемків сфери – віри.
2. Хыляк крытычні односит ся до ґанців дяка, чым выполнят моралізаторску функцію.

Zadanie 9. (0–2)

Піднаголовок цитуваного оповідання звучит: *Характеристика вмерлого покоління*. Як «вмерле» покоління, котрого представником є Єфрем, характеризує нарратор? Окрем поданого фрагменту одкликай ся до знаємости цілого оповідання і выпиш дві приметы, котры нарратор шанувал в Єфремі і два Єфремови ґанчы.

Нарратор шанувал в Єфремі:

1.

2.

Ґанчы Єфрема:

1.

2.

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.

Wymagania szczegółowe

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja tekstów literackich. Zdający:
 - 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...];
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła [...], akcja) oraz różne sposoby pokazywania świata przedstawionego: [...] groteska;
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne sformułowanie dwóch zalet i dwóch wad.

1 pkt – poprawne sformułowane dwóch zalet lub dwóch wad lub jednej zalety i jednej wady.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Нарратор шанувал в Єфремі:

1. його богобійніст і пошанування для священника;
2. його знання типика.

ґанчы Єфрема:

1. вынятковы планно співал;
2. мал схыльніст до палюнкы.

Zadanie 10. (0–2)

Нарратор оповідання характеризує ґанчы Єфрема, але тіж видит в ним особу, котра му імпонує, од котрой можна ся вчыти. Чого подля тебе молоды Лемкы можут ся навчыти од старшого покоління? Вкаж дві такы квестії, котры видиш як особливі важны.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
4. Kształtowanie świadomego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 1) analizuje różne wzorce postaw społecznych, narodowych, obywatelskich, obyczajowych, kulturowych, moralnych, religijnych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;
 - 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.

Zasady oceniania

- 2 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów.
1 pkt – sformułowanie jednego poprawnego argumentu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Вельо можеме ся навчыти од наших дідів. Для мене особливі важна є пошана для своей рідной культуры, певніст, же є она цінна і треба ей плекати. Окрем того основом є для мене лемківскій язык, котрый старше покоління знат барз добрі і неє в їх языку так вельо пожычок нп. з польского языка. Думам, же особливі важне є тіж знання лемківських обрядів і переказуваня їх наступным поколінням, жебы ся не стратили.

Tekst 2.

Наталия Малецка-Новак

Ден Материньского Языка

Ден Материньского Языка то свято проклямуване в 1999 році Генеральном Конференцийом ЮНЕСКО для підкрисліня богатства ріжнорідности языків світа та промоції вельоязычности, а тіж жебы звернути увагу на чысло загорожених і загибаючих языків во світі.

Днес на світі існує ок. 6–7 тис. языків. То лем естимация, з огляду на того, же серед языкознавців неє згоды, што до класифікації некотрых діалектів як окремых языків. Приміром може быти русиньскій язык, котрий в цілым світі, выключаячы Україну, визнаваний єст як окремый. Але само визнавання русиньского як языка, то за мало. ЮНЕСКО опрацувало специяльну мапу загорожених языків. В Польцы вычислило їх 8 і, на жаль, серед них находит ся тіж і русиньскій язык. Другы то: кашебскій, білорускій, йїдш, ромскій, поліскій, вілямівскій (якій выводит ся од східньонімецкого, бесідує ним такой лем коло 70 осіб), словінскій (класифікуваний як загибший од 60. років ХХ ст.) языки. Русиньскій язык мат статус загороженого не лем в Польцы, бо тіж в Словації, Сербії, Хорвації, Румунії та Мадырах.

Языки вмерают, бо хоснувателі меншыновых языків зачынают бесідувати лем домінуючыма языками. На близком нам, як русиньскій меншыні, подвірци, на жаль, тіж тото видиме [...]. Ден Материньского Языка схвалено прото, жебы усвідамляти людям, яку важну ролю выполнят материньскій язык – вчений і досвідчаний як перший, дома. Язык, при помочы котрого зачынаме комунікувати ся з найблизшыма, зо світом і зато маме з ним емоцийний звязок. Материньскій язык могучо помагат познавати світ і формовати особовіст. Язык то не лем нарядя до комунікації, але і спосіб захороніня свого дідицтва, своей спадковины – материяльной і нематерияльной. Язык то тіж можніст вчыня ся і розвиваня. Русины можут робити тото тіж в їх материньскым языку, не лем языку державы, в якій жыют.

Ведених єст вельо діянь, протидіючих процесови загибання русиньского языка і популяризуючих го в ріжних обшырах жытя так, жебы хоснування материньского русиньского языка не ограничало ся лем до штоденной бесіды дома. Приміром з Польцы сут діяня некотрых лемківських орґанізацій, які ведут усвідомлюючы кампанії, котрых цілю єст вказаня, же з материньского языка можеме быти горды і в тым языку можеме выразати вшытко. В рамках той стратегії м.ін. выдає ся русиньскоязычны часописы і ґазеты (напр. «Бесіда», «Річник Руской Бурсы»), книжки (серия книжок «Бібліотека Лемківской Клясыкы», сучасны тлумачыня), орґанізує ся стрічы з творцями літерацкых текстів, ведене єст русиньскоязычне радийо і інформаційний портал та вельо поменьшых соспільных акцій, тіж в забавовій формі, але все цілю підкрисляти вагу хоснування свого языка. Окрем того, ведены сут філологічны студії на Педагоґічным Університеті в Кракові, на котрых мож вчыти ся русиньского як материньского языка. Лемківскій язык нашол ся тіж в обшыри діянь двох дослідничых проєктів. Перший з них то *Загибаючы языки*, ведений др Юстином Олько з Варшавского Університету. Лемківскій язык досліджаний єст разом з вілямівскым і наутль (інакше званым як астецкым языком). [...] Другій проєкт, *Захороніня і ревіталізация языкового дідицтва і лемківской культуры: реконструкция словництва і корінной музыки*, реалізуваний єст на Педагоґічным Університеті в Кракові під ведіньом др габ. Олены Дуць-Файфер. В рамках того проєкту буде wydаний перший єдноязычний словник лемківского языка.

Науковы осередкы, занимаючи ся русиньскым языком, находят ся в Кракові, але тіж в інчых державах, де жыют Русины – в Пряшові і Новым Саді. Окрем того в Словації, Сербії та інчых державах ведены ест вельо інчых діянь, подібні як тоты вымінены для Польщы, маючых як ціль вышмарити русиньскій язык з загороженой листы.

А ци не найлегшым способом на захороніня материньского языка буде, просто, бесідуваня ним од найменьшых років і наштоден...?

Н. Малецка-Новак, *Ден Материньского Языка*, <http://www.lem.fm>.

Zadanie 1. (0–1)

На основі прикликаного фрагменту поясний, што означат понятия «материньскій язык». В одповіді не переписуй речынь з тексту.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 - 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiedzania się w różnych formach.

Wymagania szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
- 2. Pisanie. Zdający:
 - 1) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie pojęcia.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Материньскій язык то рідный язык, язык, котрого дітина вчит ся як першого, од своїх родичів.

Zadanie 2. (0–2)

На основі тексту напиш, якы сут причыны вмераня русиньского языка. Вымін штыри такы причыны.

1.

.....

2.

.....

3.

.....

4.

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 - 3. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 - 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 - 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 1) analizuje różne wzorce postaw społecznych, narodowych, obywatelskich, obyczajowych, kulturowych, moralnych, religijnych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość.
 - 1) rozpoznaje w tekstach kultury problemy religijne, społeczne, polityczne związane z życiem mniejszości [...] etnicznej (PR);
 - 2) rozpoznaje i rozumie wpływy innych języków na język mniejszości [...] etnicznej (PR).
- II. Kształcenie językowe.
- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 3) odczytuje sens tekstu [...];
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
- 2. Pisanie. Zdający:
 - 1) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazanie czterech przyczyn.

1 pkt – poprawne wskazanie trzech przyczyn.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. Русины/ Лемкы зачынают бесідувати лем домінуючым/ польскым языком.
2. Ограничыня хоснуваня рідного русиньского языка лем до штоденной бесіды дома.
3. Переконаня, же не даст ся в тым языку выразити вшыткого.
4. Чутя стыду/ не чутя гордости з хоснуваня свого языка.

Zadanie 3. (0–2)

Докінч речыня. Зазнач правільну відповідь посеред вказаных, а наступні вымін дві приметы того стилю.

Текст Наталії Малецкой-Новак є текстом

- A.** науковым.
- B.** артистичным.
- B.** публицистичным.
- Г.** історичным.

Приметы:

1.
2.

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
 2. Zróżnicowanie języka. Zdający:
 - 3) rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny.

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne wskazanie stylu i jego dwóch cech.
- 1 pkt – poprawne wskazanie stylu i jednej jego cechy.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Приметы (dwie cechy spośród): легкий, зрозумілий язык; ясна, упорядкована конструкция; омавляння актуальной темы з сосьпільного жытя; уявляння власных поглядів і опіній през авторку; застосування провокації.

Zadanie 4. (0–2)

Оцін, чи поданы речыня сут правдивы, чи фальшывы. Зазнач П як речыня ёст правдиве, Ф – як фальшыве.

1.	Можна подати докладне чысло істніючых на світі языків.	П	Ф
2.	Русиньскій язык ёст в цілым світі вызнаваны як окремый язык.	П	Ф
3.	Русиньскій язык в Польщы неё узнаны за загорожэный язык.	П	Ф
4.	Язык то лем нарядя до комунікаціі.	П	Ф

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazanie czterech odpowiedzi.

1 pkt – poprawne wskazanie trzech odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. Ф
2. Ф
3. Ф
4. Ф

Zadanie 5. (0–1)

Котрэ з вымінэных в тексті діянь протидіючых процесові загыбання русиньского языка видит ся тобі найбарже ефектывне? Обґрунтуй свою одповід.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 1) rozpoznaje i wskazuje wybrane cechy języka ojczystego/ etnicznego; sytuuje język ojczysty/ etniczny na tle innych języków używanych w Europie (PR).

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu [...];
- 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

По мойому найбарже ефективны сут академіцкы діяня. Дякуючы ним русиньскій язык стає ся ділином знань, на університетах вчит ся го професийні, тіж вчит ся учителя, дякуючы котрым наступны покоління можут ся вчити свого рідного языка в школах.

Zadanie 6. (0–1)

Яка є функция реторичного звідання, котрым авторка кічыт свій текст?

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 1) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, nazywa zastosowane w nim środki językowe i określa ich funkcje w tekście;
- 2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie funkcji.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Тым реторичным звіданьом авторка вказує, же вшыткы діяння підниманы для охорони русиньского языка сут способом на ратування чогоси, што ся тратит зо свого wyboru і найліпшы ефекты ся осягне, як просто буде ся плекало рідный язык на штоден.

Zadanie 7. (0–2)

Посмотр на графіку.

Графіка взята з: <https://www.lem.fm>

Якыма середками, як ходит о язык, добір слів, ясність переказу, графіку, авторе плякату переконують і заохочають Лемків до бесідування в рідным языку? Опиш два з них.

1.

.....

2.

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
2. Zróżnicowanie języka. Zdający:
 - 4) rozpoznaje funkcję języka w tekście.

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne opisanie dwóch środków.
 1 pkt – poprawne opisanie jednego środka.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. Короткы речыня з ясным переказом, котры вказуют нп. того, же просто є робити так, як Митро.
2. Часослово в імперативі, закликуюче до конкретной поставы.

Zadanie 8. (0–1)

В оповіданю Ваня Гунянки *В Америці* тіж появлят ся тема рідного языка. Ци подля тебе вымова того оповідання є подібна до вымовы тексту Малецкой-Новак? Обґрунтуй свою одповід подаючи єден аргумент.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.

Wymaganie szczegółowe

- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

По мойому вымова оповідання Гунянки і тексту Малецкой-Новак є подібна. Нарратор оповідання тіж звертат увагу на того, што язык Лемків, котры выїхали до Америки, змінят

ся і піддає ся впливям домінуючого языка, што є в оповіданю критыкуване як нехосенне явиско.

Zadanie 9. (0–1)

Прочытай фрагмент верша Івана Русенка *Шануйме своє*.

Лем шануйме вшытко своє,
Бо своє – то святе,
Свою віру і бесіду,
Хоц і не богату.

Хоц проста наша бесіда,
То для нас дорога –
Молиме ся том бесідом
До Господа Бога.

Отец, мати бесідуют
До своїх діточок.
І дітина до родичів –
Як уж ма лем рочок.

Бо бесіда всьо выповіст –
І радіст на души,
Вшыткы болі і недолі,
Аж ся серце крушыт.

І. Русенко, *Шануйме своє*, в: І. Русенко, *Русенко. Выбране*, ред. П. Трохановскій, Крениця-Ліґниця 2010, с. 45.

Вкаж, в чым сут до себе подібны переказ верша і переказ остатнього акапіту тексту Малецкой-Новак.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.

Wymagania szczegółowe

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...];
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Так Русенко, як і авторка тесту вказують, же будуче языка є в руках його хоснуватели, в їх штоденных выборах і ґарантом його тырвання є переконання серед них о його вартости і вынятковости.

Zadanie 10. (0–1)

Якы інчы лемківскы писателі переконували/ переконують, жебы плекати свій рідный язык? Выбер єдного з них і напиш, в якій спосіб выполнял/ выполняют тоту місію.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 1) analizuje różne wzorce postaw społecznych, narodowych, obywatelskich, obyczajowych, kulturowych, moralnych, religijnych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;

- 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- 1) rozpoznaje w tekstach kultury problemy religijne, społeczne, polityczne związane z życiem mniejszości [...] etnicznej (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawny wybór autora oraz wyjaśnienie.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Таким писателем є Петро Мурянка. Окрем писаня літературных творів, котры выполняють тоту місію, был він тіж учителем лемківського языка і є автором букваря, з котрого молоды Лемкы цілый час ся вчат азбуки.

Текст 3.

Демко Трохановскій

По мойому. МЫ, ВЫ І ОНИ

Коли праві десят років тому, 20-літній товды, Марк Цукерберг зачынаў на Гарвардскім Універсітэці прэект, котрый днес знае як Фейсбук (анг. *Facebook*, з пачатку *Thefacebook*), замірыў асноваты камп'ютэрову сіт для студэнтаў свайой *alma mater*, але скоро спостерюг, же, враз з развіваючым ся папулярністцю інтэрнэту і його притігаючым сілом, треба ёй разшырыці і на інчы універсітэты і коледжы. Певно ані сам ся не спадіваў, же неадолга будзе міг зазрыці в душу большэ як міліярда людзі, бо днес Фейсбук являў ся неабходным элементом штодэннага жытця такой кождо хоснуючэго камп'ютэр і інтэрнэтову сіт.

Ціль Цукерберга – з'яднати в групы веліке чысло падібных собі людзі, маючых спільне гоббі, заінтэресуваня або знаёмых, родину. В тым місці доходзіме до пункту, в якім кінчыт ся замірэна ціль, а зачынат рэальніст (хоц, здавало бы ся, то ЛЕМ выімагінуваный віртуальны свет) [...]. Доходзіме до момэнта, в котрым вартат звідати, ці то недобры рэальны свет знішчыў ідэальні задуману віртуальну обшыр, ці можа *віртуаль* з самага пачатку мал быці прадолжыньом *рэалю*, прыданом трэтьом руком, яку дал нам тэхнічні паступуючы свет?

По мойому, помалы можае забываці, же колісі інтэрнэтові прастір был «дэсі там», а рэальны «ту, дэ стою». Ба, одколі явілі ся псіхічны хвороты, якіх прычыном ё неабходніст перманэнтага бытця в інтэрнэці, пастыйнога смотріня на камп'ютэр, таблет, ці смартфон, бо «можа дахто напісал, дахто ляйкувал, дахто згноіў», то віртуальна обшыр баржэ вліят на нашэ (спокійне (?) дотэпер) земне жытця, хоц – здавало бы ся – оно павінно дяті в другу страну.

Гей, сут і такы, які Фейсбука не хоснуют, але (завдякы «жычлівым») не вадіт ім там быці і переносіці свай параноічны уявы штодэннастці. Кэд прыдаме гу тому прастоту і дыяпазон розходжыня ся інфармацый чэрэз Фейсбук, вшытко онэ дае эфэкт запертаго кругу, бо прывокуваный [...] мусіт одрэчы [...]. Перпетуум мобіле? Надію ся – ніт. Бо кэд так, раз рушэна машына будэ ходіла непрэстанно і не будэ мож ёй втрыматі.

МЫ (т.э.: і мы, і вы) І ОНИ

Шчэсьтом, ніхто ішы перпетуум мобіле не выдумал. Кэжду машыну годні сме втрыматі. Кэд лем хочэме. Хоц покусат сотворіці такую машыну од прадавных часів остае мрйом науковців, але і шарлятанів, спрібуйме зачати думати в катэгорыях же ёй фактычны неэ. Зато і не прібуйме ёй стартувати, жебы ёй маховы колэса з прычыпленыма косама не вырзали і нас, і вас. На втіху ІМ. Они бо, підсміхуючы, дадут сой раду.

Zadanie 1. (0–1)

Докінч речыня. Зазнач правільну адпавед спосеред вказаных.

Головном цілю тексту Демка Трохановского єст

- A. вказати історію інтернету.
- Б. приближыти біографію Марка Цукерберґа.
- В. перестеречи перед небезпеками, котры несе хоснуваня інтернету.
- Г. довести, же в лемківскым языку можна писати о вшыткым.

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 - 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Zadanie 2. (0–1)

Поясний, чом слово «жычливым» записане єст в цитувальнику. Обґрунтуй свою думку.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
- 6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
- 2. Zróżnicowanie języka. Zdający:
 - 2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście.
- 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Демко Трохановській застосував цитувальник, жебы підчеркнути іронію ужитого слова. Авторowi ходило о того, же можна нияк не хоснувати інтернету, а і так інчы, так званы «жычливы», а поправді нежычливы людe, можут о нас писати і зроби́ти з нас хоснувателя.

Zadanie 3. (0–2)

Напиш плян тексту. Запрый го в 4 речынях.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 - 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.

Wymagania szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
- 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
- 2. Pisanie. Zdający:
 - 6) wykonuje różne działania na tekście cudzym (np. streszcza, parafrazuje [...]).

Zasady oceniania

2 pkt – poprawnie sformułowanie czterech punktów planu.

1 pkt – poprawnie sformułowane trzech punktów planu.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. Коротка історія Фейсбука.

2. Загальны загрозыня вынікаючы з неограниченого хоснування інтэрнэту.

3. Рекомендації автора, як поради́ти собі з загрозыня́ми, котры плынут з неправільного хоснування інтэрнэту.

4. Підсумування цілого допису, однесі́ня до лемківських реалій.

Zadanie 4. (0–1)

В однесі́ню до цілого тексту, поясний сенси речыня: *Щестьом, нихто іщы перпетуум мобі́ле не выдумал.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście;

5) dostrzega zróżnicowanie słownictwa rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (wyrazy gwarowe, terminy naukowe, archaizmy i neologizmy, eufemizmy i wulgaryzmy);

6) rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, rozumie ich funkcję w tekście.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie sensu zdania.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Перпетуум мобіле то машина, котра може працювати без перервы, не можна ей затримати. Мрійом вельох науковців єст сконструування такой машины, але нихто не знат, якы бы то могло принести консеквенції. Автор допису звертат увагу на проблем, якым єст ненавист і гейт, ображання інчых в сіті. Накликує, жебы хоснователі інтернету задумали ся над тым і затримали тот механізм, покля іщы ся даст. Не єст то механізм не до затриманя.

Zadanie 5. (0–2)

На основі тексту вымін дві корысти і дві загорозы вынікаючы з хоснуваня інтернету:

Корысти:

1.

2.

Загорозы:

1.

2.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

- 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazanie czterech argumentów.

1 pkt – poprawne wskazanie trzech argumentów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Прикладовое розв'язаніє

Корысти:

1. контакт зо світом,
2. єднаня подібных собі люди.

Загорозы:

1. узалежніня од безперерывного бытя в віртуальным світі,
2. міцне влияня віртуального жытя на функціонуваня в реалю.

Zadanie 6. (0–1)

Поясний цільовіст застосуваня през автора місценазывників **МЫ**, **ВЫ** і **ОНИ**.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

- 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Прикладовое розв'язаніє

Автор хоснує місценазывник «мы», жебы вказати, же проблем, о котрым пише, односит ся до него самого і близких му люди. Місценазывник «вы» ма звернуты увагу тых, котры ріжнят ся поглядами од автора і вшытких тых, котрых не ма за своїх, але ма тіж з нима дуже спільного. А «они» то люде з зовні, чужы, але єднак присутны деси близко «нас» і «вас».

Zadanie 7. (0–2)

Докінч речення. Зазнач правильну відповідь спосеред вказаних, а наступні вимін дві приметы домінуючого стилю.

В тексті Демка Трохановского домінує стиль

- А. артистичный.
- Б. научный.
- В. публицистичный.
- Г. штоденный.

Приметы:

1.

2.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

- 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 3) rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

- 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 1) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu [...];
- 2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazanie stylu i jego dwóch cech.

1 pkt – poprawne wskazanie stylu i jednej jego cechy.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

В

Приметы (две черты spośród): легкий, зрозумілий язык; ясна, упорядкована конструкция; омавлення актуальной темы з сосьпільного жытя; выкорыстування зворотів зо штоденного стилю; уявлення власных поглядів і опіній през автора; застосування провокації.

Zadanie 8. (0–3)

Прочытай верш Янка Фейсы *О люде*.

Янко Фейса

О люде

О вы, бідны люде,
добрий розум мате,
а жыти на сьвіті
в спокою не знате.

Жытя так коротке,
ци вы не видите?
Чом собі спокійным
його не створите?

Оно такє миле,
красне, як тот квіток.
Чом же вам не служыт
оно на ужыток?

Уж на Марс далекій
летіти прагнете,
а жыти на Земли
згідні не можете.

Я. Фейса, *О люде*, в: П. Трохановскій, *Мамко куп мі книжку*, Nowy Sącz 1995, с. 172.

8.1. Поясний, яке спільне преслання до люди мают Демко Трохановскій і Янко Фейса. Сформулуй спільну обом текстам тезу.

.....

.....

.....

.....

.....

8.2. Вымін два łemківскы творы з листы лектур з подібным пресланням. Напиш наголовок і назвиско автора.

1.

2.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisanego zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

8.1

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne sformułowanie wspólnego przesłania i tezy.
1 pkt – poprawne sformułowanie wspólnego przesłania lub tezy.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Оба тексты мають цілком інчу форму і належат до інчых стилів літературы, єднак можна сформулувати спільну ім тезу. Оба авторы пишут о технічным поступі на світі і о тым, же тот поступ не єст добрі выкорыстуваный. Люде, заміст тішыты ся з можливости, які дає днешній світ, сварят ся межде собом і свою енергію тратят на непотрібны конфлікты.

8.2.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne podanie dwóch tekstów.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Стефанія Трохановска *Лем небо над нами наше*, Іван Русенко *Треба нам згоды, Птах, рыба і рак*.

Zadanie 9. (0–2)

Ци конфлікты медже людми можут довести до загыбы? Обґрунтуй свій пункт пізнія одкликуючы ся до верша Янка Фейсы і тексту Демка Трохановского.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 - 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 - 4. Doskonalenie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
- 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

2 pkt – poprawna odpowiedź i odwołanie się do dwóch tekstów.

1 pkt – poprawna odpowiedź i odwołanie się do jednego tekstu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Прикладовое решение

Непорозуміння нігда не ведут до ничого доброго. В полни згаджам ся зо стверджыньом, же конфлікты медже людми можут довести до зникання поедных соспільности, а навет до цілковитой загыбели світа. В днешніх часах, коли світ єст барз розвинений технічні, ріжны сильны державы розпоряджуют оружьем масовой загыбели. Кед представники таких держав выкорыстали бы доступны середкы, могли бы довести до загыбели люды на світі. А без свар і конфліктів могло бы ся жыти так добрі.

О тым пише Янко Фейса. Не може він поняти, чом людє не тішат ся спокійным, красным жытьом, лем фурт ся сварят, не сут годны згідні жыти.

Демко Трохановскій звертат ся до самых Лемків. Хоче, жебы ся опамятали і не тягнули далі непотрібных свар. Подля него конфлікты барз ослабляют наш нарід і вкінци можут довести до самозагыбели. Згаджам ся з обома авторами і, по мойому, треба при каждій нагоді закликувати люди до жытя в згоді.

Zadanie 10. (0–1)

Подай наголовок і автора твору, з котрого походит данный фрагмент:

Як пташкам повітря,
Як рыба вода,
Так Лемкам потрібна
Єдніст і згода.

Бо вшиткы жыєме
В біді – недоли,
Ци то православний,
Ци грек-католик.

автор:

наголовок:

Wymaganie ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.

1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.

Wymagania szczegółowe

I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:

- 4) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
- 5) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Іван Русенко *Треба нам згоди*

Текст 4.

Богдан Ґамбаль

Лемківське Форум – Вступ

Шановны гости Лемківського Форум, котре того рока буде радити в прастарых, символічных порогах. Порогах, котры нашы предкы деси на початку 20. столітя з думком о нас побудували.

Уж товди лемківскы діяче, котры керували ся добром лемківской соспільности покликали до жытя **інституцію** [выр. – Б.Ґ], котра мала будувати ідеове будуче нашого народу. Дали нам тым самым – своїм пра... правнукам матеріяльны, міцны фундаменти. Дарували віно. [...]

І по што мы тото вшытко робиме? Не легче сой сісти і ся не старати о нич? Або може легче сой прийняти вібчы і ідеово, і коли ходит о подобу, взірці, котры за нас дахто во світі выдумал і хоче нам їх аплікувати як «НАШЫ» власны розвязаня?

То значыт дати ся увести тому вшыткому, што нам ідеольогічным терором намітує теперішній світ – масовіст, тандетніст, фальшыву отвертіст, блискоткы, неоны, мультікультуровіст і як некотры фурт нас переконуют культурову выміну. Выміну чого на што? Ци приповідковой сокырки на кыік? Ци принципальных вартости на кольорову світячу січку? [...]

Для кого мы ся стараме? Ци лем уж може для тых, котры в мирі спочывають? Ци для пришлых ґенерацій?

– Не думам.

А може найвеце для нас самых? – тых, з котрыма пришло нам жыти і быти – ТЕПЕР і ГЕВ? [...]

Знам, же певні для наших **присутных гости з Зиндрановой паньства Ґочів** [выр. –Б.Ґ], не повім ничого тепер нового. Бо они старали ся о справы, про котры тепер бесідує гідні перше, товды коли за їх стараня не были признаваны медалі. Товди горозило загорожыня свого особистого быту.

Оддавна памятам, што головным страпліньом пана Феця были кычки. Так деси з 30 років тому ем почув о них. Я товди сам ем ани не знал, што то за чудо, і до чого тото Лемкам потрібне? Жыл ем товди на Заході, в місточку а там кычок ани на лікарство не потрібували. Ани навет хоснувати самого слова жаден Лемко уж товди не потрібувал. Але прийняв ем на віру, што Лемкы на Лемковині, на нашій рідній землі, до чогоси тых кычок потрібуют на штоден, і тото слово є з незнанных мі причин барз важне. І же дуже треба ся ішы вчыти, жебы зрозуміти, по што Лемкам в сучасных часах потрібны сут того рода пережиткы. Треба было познати ліпше світ, жебы доцінити правдивы вартости лышены през попередні лемківскы ґенерації.

Том диґресийом про Лемківскій Музей хочу заакцентувати ролю яку полнит для нашого правильного культурного і ідеового формуваня **традиция і соспільна памят про минуле** [выр. –Б.Ґ]. [...]

Уявме собі тепер, што нашли сме ся в лемківскым музею. Тоты, котры на штоден не жыют серед лемківскых культуровых творів, жебы зачати одберати таку тематичну експозицію мусят перешмарити мосты над епохами, ци культуровыма досьвідчынями. Цофнути ся до часів одлеглых, сісти в даякій – вегікул часу і перенести ся в часі і просторі, жебы виробити собі інчу познавчу перспективу, звекшыти свій потенціал, наставити ся на одбераня нештоденной реальности.

І може показати ся, што вельо спільного спостережеме в тых уж днес одлеглых і непотрібных в сучасній еґзистенції предметах, або може покажут ся великы ріжници. Лем в каждом припаді такє хоцбы частинне вдаріня ся двох світів буде нас на ново формувало, буде скланяло до рефлексії і буде служыло будуваню історичной, культуровой ци лем може власной приватной а не груповой самосьвідомости.

Експозиция історичных ци етноґрафічных памяток, легко дозвелят на реконструкцию ужытковых ци значыніовых контекстів презентуваных артефактів. **Досвідчыня лемківскости** [выр. –Б.Г.], про котре часто пишут нашы творці, нашы літераты, даяка оповідана наратация, передставліня, ци аранжация не будут нигда так стимулювати уяв, як тото змысловє досвідчыня матерьяльных лемківских памяток.

Коли будеме бесідувати в просторі лемківских памяток про «досвідчыня патріотизму» ци «досвідчыня спільнотовости», котре мало бы быти поділяне понад поколіннями, понад народовыма ци шеляякыма інчыма ідеама, хоц тото досвідчыня часто в каждого є одмінне, дає дозвіль на ліпше зрозумліня значынь, в котрых закорінены сут тоты і інчы сферы нашого жытя. І не має гев нич до річы навет зміна поколінь. [...]

Але хочу свої слова скерувати до осіб, котры свідомы сут загорожынь, котры можут нас оддалити од наших звыків, нашого обычаю, нашого жаданого культурового змісту. Культура є системом, котрий обоймує вельо форм – таких як література, мистецтво, архітектура, музыка, духовы обычаї, ци соспільны звыкы. [...] Лемківска культура то ціліст материяльного, духового і соспільного богатства Лемків, цінности вельо століть, котры Лемкы уважают за свої, котрых сьліды в найвекшым чыслі мож найти на рідній вітчистій Лемковині.

Б. Ґамбаль, *Лемківскє Форум – Вступ*, <http://www.lem.fm>

Zadanie 1. (0–2)

На основі тексту подай два аргументы, котры обґрунтуют тезу автора, же Лемкам в сучасных часах потрібна єст охорона спадковины.

Аргумент 1

.....

.....

Аргумент 2

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiedzania się w różnych formach.
4. Doskonalenie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
- 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

- 2 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów.
- 1 pkt – sformułowanie jednego poprawnego argumentu.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Арґумент 1 – охоронены пам'ятки і спадковина по предках допомагають будувати групову самосвідомість.

Арґумент 2 – пам'ятки матеріальної культури дозволяють доцінити вартості, які лишили попередні покоління.

Zadanie 2. (0–1)

Подай по єдним синонімі і антонімі слова «будувати».

синонім:

антонім:

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
- 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego [...] pisanie zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
- 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne podanie synonimu i antonimu.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

синонім: ставляти/ творити

антонім: руйнувати/ нищити

Zadanie 3. (0–1)

Поясний, в якій цілі автор прикликує історію зо своей молодости, коли першый раз вчул о кычках.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
3. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury [...] etnicznej.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
4. Doskonalenie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Автор прикликал історію зо своей молодости, жебы звернути увагу чытачів на вартости, котрых не вшыткы люде доціняют. Богдан Ґамбаль виявлят, в якій спосіб він сам дішол до знань, якы ма тепер.

Zadanie 4 (0–2)

Оцін, чи подані речення є правдивими, чи фальшовими. Зазнач П як речення є правдивим, Ф – як фальшовим.

1.	Подля автора барз важном функцийом памяток єст творіння спільноты люди, для котрых сут они цінны.	П	Ф
2.	Богдан Ґамбаль твердит, же культура то система, котра обнимат лем материяльны памятки.	П	Ф
3.	Автор твердит, же памятки, котры можна дотыкати і обзерати, сут правдивым получником медже поколіннями.	П	Ф
4.	Подля Богдана Ґамбаля памятки помагают зрозуміти як жыли нашы предки.	П	Ф

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 3. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...].

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne wskazanie czterech odpowiedzi.
 1 pkt – poprawne wskazanie trzech odpowiedzi.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. П
2. Ф
3. П
4. П

Zadanie 5. (0–1)

Поясний цільовість хоснування през автора погрубленого писма і записування слів великыма буквами.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

- 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu [...];

- 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie pisowni.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Автор хоснує погрублене писмо і великы буквы в ціли выокремліня важных слів і зворотів. Хоче звернути увагу чытателів власні на тоты слова, на проблемы, о котрых пише.

Zadanie 6. (0–2)

Вымін два творы з лемківской літературы, в котрых появлят ся мотыв цінности лемківской культуры. Подай наголовок і назвиско автора.

1.

2.

Wymagania ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.

3. Poglębianie wiedzy z zakresu kultury [...] etnicznej.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich [...] wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

- 2 pkt – dwa poprawnie wskazane utwory.
 1 pkt – jeden poprawnie wskazany utwór.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. Володислав Грабан *Велийны ремініцензіі*
2. Семан Мадзелян *Дідова студня*

Zadanie 7. (0–1)

На основі тексту поясний, якы загорозы для традицийных культур несе сучасный світ.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Сучасний світ несе дуже загрози для традиційних культур. Найвекшом небезпеком єст ґлобалізація. Великом загорозом єст накликуваня до культуровой выміны. Така выміна може довести до затрачыня ориґінальности. Теперішній світ намітує масовіст і малы культуры сут загорозены, могут ся в тій масовости стратити.

Zadanie 8. (0–1)

Ци згаджаш ся зо стверджыньом автора, же найвеце слідів лемківской культуры мож найти на рідній Лемковині. Обґрунтуй свою одповід, покликуючы ся на твір з листы лектур.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 3. Poglębianie wiedzy z zakresu kultury [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

III. Кształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne uzasadnienie i odwołanie się do tekstu z listy lektur.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Тяжко не згодити ся зо стверджыньом, же найвеце слідів лемківской культуры находит ся на Лемковині. Хоц тепер Лемкы жыют в дияспорі, розшмарены по цілым світі, то вшиткых лучит любов до отчизны - Лемковины. По войні і выселінях Лемковина остала барз знищена, але захоронили ся іщы памятки вельовіковой присутности Лемків на тых землях. На Лемковині, серед гір, церкви і крестів чує ся іщы лемківського духа. Такы сліды лемківской культуры ясно сут описаны в оповіданю Семана Мадзеляна *Дідова студня*. Студня то символ бытности Лемків, котрый перетырвал ріжны історичны вітерниці і тырват далі.

Zadanie 9. (0–2)

Прочитай фрагмент тексту:

Знищыня натурального простору вытваряня і функціонуваня їх культуры, ставлят цілу праві громадскіст в ситуації дияспоры. Тоты, што в невеликом проценті вернули на Лемковину, застали цілком змінену культурову реальніст. Утриманя культуровой тяглости доконувати ся може лем в опертю о памят і воліціональну свідоміст. А така свідоміст остала ся лем єдиницям. На їх почутю одповідальности за рідну культуру доконуют ся вымінены скорше факты засвідчаючы лемківске одроджыня. Так історична, як і нова ситуація Лемковины рішыла о ріжниці поглядів на статус і місце лемківской културы в сучасным світі. [...]

Уніфікуючий культурово світ телевізії і інтернету становит велике загорожыня навет для сильных, забезпеченых державными інституціями народowych культур. Ци скалічена, здеґрадувана лемківска культура може протиставити ся ґлобалізації? Ци одроджыня не выникло лем з протесту проти неможности свобідного діяня? Што стане ся, коли не буде проти кому і чому протестувати, коли każde діяня буде допущальне. Ци товды малы культуры стратят тот жывотворящий імпульс, котрий давал му силу в борбі істніня? На тоты звіданя ніхто гнеска не може одповісти.

О. Дуць-Файфер, *Одроджыня лемківской культуры – хвильова реакція ци перспективний процес?*, «Загорода», ч. 4(27) 2000, с. 18.

9.1. Вкаж, в чым сут до себе подібны переказы текстів Богдана Ґамбалья і Олены Дуць-Файфер.

.....

.....

.....

9.2. Напиш, ци Олена Дуць-Файфер, подібні як Богдан Ґамбаль, достерігат загорожыня сучасного світа для лемківской культуры, ци видит тото дакус інакше?

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 - 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 - 4. Doskonalenie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- II. Kształcenie językowe.
- 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.
- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

9.1.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Оба тексты сут публицистычны, выражают субъективну оціну авторів. Так Богдан Ґамбаль, як і Олена Дуць-Файфер велике значыня в перетырваню спільноты приписують памяткам.

9.2.**Zasady oceniania**

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Обоє авторы звертають увагу на сучасні загрози такі як комерція, масовість і уніфікуючий культурово світ телевізії і інтернету.

Zadanie 10. (0–1)

На основі текстів Богдана Ґамбалю і Олени Дуць-Файфер і своїх обсервацій напиш, чи згаджаш ся зо ствердженьом, же почуття відповідальности за рідну культуру мають лем єдиниці.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 6. Poglębianie umiejętności poprawnego [...] pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 4. Doskonalenie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu [...];
- 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Тяжко єднозначні одповісти на тото звіданя. На певно передставники, члени лемківських орґанізацій маюти велике почутя одповідальности за рідну культуру. Основателі музеїв, котры хоронят материяльну спадковину на певно чуют таку одповідальніст. Так само діяче, котры займают ся охороном рідного фольклору, выдаваньом книжок о лемківській тематыці.

Але єст тіж група люди, котры переказуют рідну культуру, язык і традиції наступным поколінням. То родиче, котры в хыжах, в штоденным жытю плекают лемківску культуру в такий спосіб, як навчыли їх предкы. То тіж выникат з почутя такой одповідальности і тото, по мойому, єст найбільшом цінністю. Бо кому потрібны будут музеї, книжкы ци опрацуваны танці, як не буде наступного покоління хоснователів языка і культуры?

Темати wypracowań na poziomie rozszerzonym

Prezentowane w *Informatorze* przykładowe wypracowania są pracami uczniowskimi pozyskanymi z próbnego zastosowania i ocenionymi przez egzaminatorów. W pracach dokonano niezbędnych zmian w zakresie stylu, poprawności języka, ortografii i interpunkcji.

Темати wypracowań będą poprzedzone szczegółowymi wytycznymi:

Wybierz **jeden** z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W pracy rozważ **problem** podany w temacie.
- W rozważaniach przedstaw **argumenty**, odwołując się do **utworów literackich** wskazanych w temacie oraz innych wybranych utworów literackich z literatury łemkowskiej.
- W wypracowaniu przedstaw **swoje zdanie** i **uzasadnij** je.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej **350 wyrazów**.

Темат 1. (0–35)

Порівняй літературні способи, котрыма поеты закликут Лемків до згоды. Твоя праца повинна чыслити не менше як 350 слів.

Стефанія Трохановска

Лем небо над нами наше

лем небо над нами наше
што нам го предкы
в спадку лишыли
забрала нам вода потічки
лісы нам вышуміли
лем небо над нами наше
а мы ци наравду люде
іщы ся кус подільме
і неба над нами не буде

С. Трохановска, *Лем небо над нами наше*, в: *Ци то лем туга, ци надія*, ред. О. Дуць-Файфер, Ліґниця 2002, с. 223.

Іван Русенко

Птах, рыба і рак

Было так:
Птах, рыба і рак
Взяли ся віз тягнути,
По пути...
І всі трое ся запрягли
І тягли...
Не тяжко было на возі
І на гладкой дорозі,
А воза з місця не рушыли,
Бо незгідливы были:
Рак взад тягнул, рыба в воду,

А птах привык уж з молоду
Летіти все там де хмары.
Всі троє ся помучыли,
А віз там, де был, оставили.

В нас тіж – каждый своє,
Не можеме разом іти.
Заміст згоды, доброй волі
Мы мусиме ся сварити?

I. Русенко, *Птах, рыба і рак*, в: *Іде, іде дід, несе байок міх...*, ред. М. Воргач, Б. Горбаль, Вроцлав 2003.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20–21.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–36.

Przykład 1.

«Згода буде, а незгода руйнує», як повідали од вік-віків мудры люде. І до днес нич в тій матерії ся не змінило. Не є легко в днешніх часах діяти спільні, коли векшіст з нас ма свої пляны, амбіції, мрії. Світ жене до переду барз скоро і вымагат од нас фурут веце і веце. Особливо в молодых людях родит ся переконання, же треба ся діганяти, же треба быти найліпшым і виріжнати ся з толпы. Таке думаня стремит до того, же перестаеме смотрити на інчых, не знаме діяти в групі, лем каждый тягне на своє.

Поняття згоды і знаня жыти в соспільности є особливо важне для меншын. Як ся вказує, Лемкы не од днес творят поділы, о чым бесідуют знамениты лемківскы писателі. Стефанія Трохановска в вершы *Лем небо над нами наше* звертат увагу на спадковину, яку лишыли нам предкы. Слово «предкы» ма гев сутьове значыня, бо навязує до традиций, припоминат о вартостях, які переказували нам дідове. То они вчыли нас своей рідной бесіды, культуры і віры. То они дали початок тому, кым сме днес. Вказує ся єднако, як зауважат поетка, же уж невелиць остало з переданого нашыма предками, запропастили сме уж так дуже. В метафоричный спосіб описує она втрату, наприклад лісы, які ся вышуміли, ци потічкы, што остали забраны през воду. Достерігат єднако яснину в темряві. Іщы не вшытко пішло на марне, іщы дашто маме, іщы неє за пізно. Остало небо, наше небо, але поетка остерігат, же кед ся не затримаме і іщы веце ся будеме ділити як нарід, то ани тото ся нам не лишыт.

Кус інакше, бо барже ґротесково, проблем представлят Іван Русенко в вершы *Птах, рыба і рак*. Достерігат він тот сам проблем в лемківскым народі, то значыт брак єдноты. Образово і байково оповідат о спілпраці, а властиві ей браку, звірят, які хтіли віз перетягнути в інче місце, але же każde тягнуло в інчу сторону, ціла операция ся не повела. Кажде зо звірят презентує гев інчий чловечый характер. Приметы, які описує Русенко, можеме перенести на пересічного чловека, чловека, які смотрит лем на себе і здає ся му, же лем його правда є правдива. Русенко завдякы своїм творам хтіл в тій легкій формі дотерти до простого чловека, котрый в тот спосіб міг зрозуміти вккрыту

заувагу і ей передумати. На кінці, так як і Стефанія Трохановска, пуентує стверджыньом, же в лемківськым народі лем незгода і свары.

Хоц не сут то модерны творы, то презентуют понадчасовый переказ. Так колиси, як і днес, вписуют ся в обставины, в яких пришло жыти Лемкам. Вартат посмотри на нашу лемківску інтеліґенцію, наших писменників, наших будителів. Они передвиділи уж давно, што може причинити ся до знищыня народу. Як ся вказує, то не война, не стихія і навет не чужы народы – лем, што гірше, мы самы і наш брак згоды. Не од днес знатя, же лемківска соспільніст є барз поділена. Прикрым являт ся того, же хочеме приналежати до когоси сильнішого, же не доціняме, же хоц сме малы, то сме богаты духом. Маме свій язык, свою віру, свою культуру. На жаль, шторааз частійше того, што лемківське, єст лемківськым лем з назвы, бо є того модне, бо кольорове, як псевдо-фольклор, а кед зорвеме першу, притігаючу очы окладинку з назвом, то видиме, же того, што в середині не є лемківське лем помішане, чуже.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity – brak jasno wydzielonego zakończenia; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości wypowiedzi stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Приклад 2.

В днешніх часах барз трудно о згodu. Вшыткы уважают, што їх справы сут найважнійшы. Рідко трафлят ся, жебы єден чловек уступил другому цілком безінтересовні. Люде сут індивідуалістами і не хотят ся годити. З другой єднак страны треба призрити ся великым фірмам, там барз часто люде працюют в колективах. Уважат ся, што така праца є ефектывнійша. Люде в групі сут в стані зробити і осягнути більше, нич якбы зсумувати выныкы їх індивідуальной працы. Ту треба зауважыти, што стане ся так лем товды, коли вшыткы будут разом згідны.

В вершу *Лем небо над нами наше* Стефанії Трохановской описана єст ситуація, коли люде дбаючы о своє власне добро нищат спільне. Зникат вода з потічків, вытинаны сут лісы. Люде розділяють того медже себе, але не здають собі справы, же неодолга може того бракнути. Авторка звертат увагу на того, што як дальше будеме так поступувати, то забракне нам місця до жытя. Очевидно, неба не можеме медже себе розділити, оно єст лем зобразуваньом добра спільного, в котрым то є сила народу. Стефанія Трохановска звертат увагу, што лем в народі неподіленным і згідным є правдива сила.

Того, што особы працюючы індивідуальні не осягают жаданых ефектів, добрі видиме на примірі верша Івана Русенка *Птах, рыба і рак*. В творі є мова о тым, як цілком ріжны звірята хтіли разом тягнути віз, каждый по свойому. І так, птах тягнул до неба, рак в зад, а рыба в воду. Не рушыли они воза, бо не было медже нима згоды. Здає мі ся, же

авторови не ходило о звірята, лем хотіл показати через них поступування люди. То они часто не знают ся погодити, хоц повіл бы-м, што мают дуже простійше як звірята. Што декотры сут вперты, а на жаль такы особы нич дуже в групі не зроблят. Приклад наголовковых героїв верша Івана Русенка вказує, што особы, котры не сут згідны, не суцы до спільной роботы. Лем люде, котры будут згідно перти до єдной цілі, осягнут пожаданы ефекты.

А што ся діє як неє згоди? То можеме обсервувати наштоден в медиях, але є і так, же і в близкым окружыню. Войны, свары, незгода то реалиї, в котрых жыєме. А чого так єст? Бо неє згоды і єдноти.

Підсумувуючы, згода є барз важна. Є она потрібна в державі, в родині, в школі, в праці. Она буде, коли люде навчат ся слухати єден другого, будут розуміти потреби іншых, не лем свої, бо де згода, там і сила. То правда понадчасова, она была важна для наших дідів, прадідів, є важна для нас і, мам надію, буде для будучых поколінь.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 15 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest zadowalająca – rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – pojawiają się trzy zaburzenia w spójności (w uporządkowaniu tekstu); styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Автор верша *Птах, рыба і рак*, Іван Русенко, бесідує нам, же кед каждый діє на власну руку і по свойому, то николи не осягнеме доброго результату. Більшіст вложеной в такы діяня працы остане змарнувана.

Птах, рыба і рак хтіли тягнути віз, але każde з них тягло в свою сторону, так як ім было найвыгіднійше. Птах тягнул віз до горы, рыба – до воды, рак тягнул віз до заду. В кінци вшыткы ся барз змучили, а віз не рушыл з місця. Героям верша напевно не бракувало доброй волі, бо вшыткы хтіли рушыти тот віз з місця. Бракнуло ім єднак згоды што до способу, в якій хтіли осягнути свою ціль. Сама добра воля не є выстарчаюча, потрібне є іщы прийнятя спільной цілі і опрацування спільных діянь. Без того нияке діяня не принесе жаданых результатів.

Тот сам проблем остал представленый в другим вершы *Лем небо над нами наше* Стефанії Трохановской. Авторка трапит ся, же воды забрали нам потічки, а лісы ся вышуміли і лем небо над нашыма головами є іщы наше. Авторка хтіла през того повісти, же не зауважыли сме навет, же наше окружыня не є уж таке само, же помалы тратиме штоси, што колиси было нам дороге і же кед далі будеме так поступувати, то недолго втратиме навет небо над головами. Поступування, котре потупят авторка то свары і поділы. В часі коли занимаме ся сварами о неважны sprawy, котры нас ділят і не дают можливости на спільне діяня, втікают нам важны sprawy і безповоротні тратиме того, што є для нас направду цінне. Наше небо над головами можеме втратити, кед не запанує медже нами згода і не будеме діяти спільні з доброй волі.

Переслання обох вершів є барз подібне, хоц не цілком таке само. Автор верша *Птах, рыба і рак* вказує на конечність спільного, згідного і передуманого діяня для осягніня спільной ціли. Натоміст авторка верша *Лем небо над нами наше* остерігат, же брак такого спільного, згідного і передуманого діяня веде до чогоси значні гіршого як неповіджыня в осягніню ціли – веде до втраты вшыткого, што нам є дороге і є для нас важне.

В сумі переслання обох вершів є таке, же повинны сме діяти спільні, згідні, во спільном ціли, але тоты цілі повинны барже стремити до будучности як лем до пересуніня воза. Кєд зосередиме ся на приземных діянях, то втечут нам великы і важны sprawy, як наше велике небо над нашыма головами. А што є тым великым небом? На певно наша культура, наша віра, наш язык, наша національна достоменність, розтігаючи ся над нами як наше спільне небо.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów, jest tekstem argumentacyjnym.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest powierzchowna, oparta na uogólnieniach; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity, brak jasno wydzielonego wstępu; spójność wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się trzy zaburzenia w spójności (w uporządkowaniu tekstu); styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Темат 2. (0–35)

Літературны образы любови і способы іх креування в вершах Павла Стефановского *** *Хтіл бым* і Олега Рыджанича *Буд*. Зроб порівнюючу аналізу і інтерпретацію вершів. Твоя праця повинна чыслити не менше як 350 слів.

Павел Стефановскій

Хтіл бым

тя мати

під плащом пуху таємниц

там

за хмарком

початку сьвіта

де не є

заказів

призвичаїнь

лем мы

я

и ты

П. Стефановскій, *** *Хтіл бым*, в: П. Стефановскій, *Лемківська ІКОНА*, Варшава 1985, с.74.

Олег Рыджанич

Буд

*Верш для Адриянки Маліш
на тогорічны ёй уродини*

Буд соколом, метеликом,
ластівочком в скорым леті.

Буд радісным пробуджыньом
серед квітів, співу птахів.

Буд спомином того літа
што преминят.

Буд надійом пришлої весны,
што розгріват холод сердец,

Взлетом думкы, што прекрачат
океаны зимной воды.

Буд мельодийом того серця,
што збогачат людскы душы.
Буд.

Любін, серпен 2005

О. Рыджанич, *Буд*, в: «Бесіда» 2006, ч. 1, с. 17.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20–21.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–36.

Przykład 1.

Любов то особливе почуття, што дає сенс чловечому жытю. Можут быти ріжны тыпы любови, наприклад родительска, сестряна, братерска, приятельска, така, што лучыт люди в пары, але і така, што вказує почуття до вшыткого рідного. Не все єст она щестлива ци полна, може і асоціювати ся лем з горьом, больом і терпліньом. То такє почуття, такы емоції, така сила, якій не мож ся противити, яка все єст більша од чловека. Зато артисты так часто выбирают ю як головну тему своїх творів.

Образ любови презентуют творы Павла Стефановского *** *Хтіл бым* і Олега Рыджанича *Буд*, але тот мотыв реалізуваний єст в них в цілком інчий спосіб. Образ любови єст творений уявленьом си через ліричне «я» когоси або чогоси облюбленого. В творі Стефановского ліричне «я» безпосередньо представлят, чого хоче, што ся му мріє. Єст ту зверніня до когоси або чогоси особливо близкого, але неокрисленого конкретні. Автор верша завдякы метафорі: «Хтіл бым/ тя мати/ під плащом пуху таємниц» будує любовну атмосферу таємности, але і свого рода легкости, деликатности: «там/ за хмарком/ початку сьвіта», што асоціює ся з чыстым, невымушеним і безграничным почутьом, в котрым рахує ся ту і тепер: «лем мы/ я/ и ты», свободне і незалежне. Верш Стефановского єст простый, короткій. Мож зосередити ся на поєдних словах, твір має впорядкуваний зміст.

Буд Олега Рыджанича зачинат ся дедикацией: «Верш для Адриянки Маліш/ на тогорічны ей уродины», што може давати вказівку што до типу любови, яку представлят автор в своїм вершы. Єст то перша ріжниця медже аналізуваныма творами, бо ту, інакше як в Стефановского, окрислений єст адресат слів/ желань. Особливо важным стилістичным середком хоснуваным Рыджаничом єст наголовкове повторіня «Буд», котре робит з верша правдиве желаня, не лем для самого адресата, але і для ліричного «я», котре прагне, здавало бы ся, вічної його присутности. Завдякы тому, же явит ся тото повторіня, і на початку, і на кінци твору, вводит оно композиційне запертя, што дає вражыня передуманого, комплетного тексту. Рыджанич будує образ любови, што ся вяже з емоциями, котры сут великы, але просты і ідут просто з серця. Хоснує він барз просту лексику, яка творит легкій настрій, невинный, аж і ясный – як бы мож было видіти барву. Завдякы порівняням до природы ліричне «я» шыро передає свої почуття і желаня взглядом адресата слів, полны любови і тепла.

Аналізуваны творы представляют одмінный образ любови. Тота ріжниця выходит з того, же інчий єст адресат вказуваного почуття, інчий тип описуваной любови, а што за тым іде – і одмінный язык, в котрым пишут поэты. Але Стефановскій і Рыджанич хоснують тіж і подібны стилістичны середкы ци одкликаня. Напевно оба творы основаны сут на інтересуючых артистичных ідеях, будують образ любови як позитивного почуття, в спокіній, полній надії атмосфері.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalnie.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości wypowiedzi stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Любов то една з тых тем, котра товаришыт нам ціле жытя. Стрічае ю од наймоладшых років, аж по пізну старіст. Прото недивне, же часто переявлят ся тіж в нашій культурі, в співанках, фільмах ци вершах. На просторі років многе чысло поетів розписувало ся на тему любови не лем до красных дівчат, але тіж до гір і Лемковины. Красныма примірами вершы бесідуючых про любов сут верш Павла Стефановского ****Хміл бым* і верш Олега Рыджанича *Буд*. Оба тыкают ся одной тему та в свій персональний спосіб, што дае нам два інчы, хоц спільны образы любови.

Першый верш, як і другій то приміры лірики безпосередньої. О творах дуже бесідуют нам уж іх наголовки, «хтіл бым» то однесенія бесідуючої персоны до його мрій, може таких, котры тяжко сполнити. *Буд*, наголовок так короткій, а так дуже бесідуючий, можеме одчытати на вельо способів. Може то быти лем товариство Адриянки Маліш, котрій дедикований ест твір, або сама думка же існує. Будова вершів значучо ся ріжнит. Твір Стефановского то верш астрофічний. Бесідуюча персона звертат ся до своей любой, можеме то взріти уж на почачу твору, де находит ся апострофа «Хтіл бым тя мати». Другій верш збудований ест з шестьох стрічок, а каждая розпочынат ся словами «Буд», вынятком ест стрічка пята. В обох творах находит ся метафоры і порівняня, окрем того верш Рыджанича выполнят тіж дуже повторінь. Лучыт іх тіж ситуація, в якій находит ся бесідуючы персоны, в обох вершах стрічае ся з вызнаннями до люблєных через бесідуючы особы дівчат. В вершах видно тоту любов тіж з хоснуваных здрібнінях як хмарка ци ластівочка.

Хоцкі оба творы сут так подібны в будові, то чысто іншы, кед ходит о переслєня. Верш Стефановского оповідат о мрії бытя з любом, лем во двоє. Під плащом пуху таємниц, што можеме інтерпретувати як під таємницьом. Може залюблєны не можут быти разом, мусят ся ховати або дахто ім боронит той любови. Пак находит ся опис, як місце, де можут ся сховати, вызерат. Ест на початку світа, там за хмарком, де неє заказів ци призвычаінь. Там будут могли быти лем во двоє. Любов гев вказана ест як туга, бо залюблєны не можут быти разом. Бесідуюча персона хоче прожывати з любом, не узнає іншой думкы як бытя разом. Другій верш розпочынат ся од порівняня любой до метелика, сокола і ластівочки. Таке порівняня тіж ма свою причину. Метелик то едно з найкрасшых істнувань в природі, ест уособліньом деликатности. Сокіл, цар неба, то гордый птах, репрезентує силу. Остатній примір то ластівочка в скорым леті, вільна може летіти, де лем хоче. Так бесідуюча персона видит свою любу і хоче, жебы она тіж так о собі думала. Бесідує о ній як о радістным пробуджыню, спомині літа та надії будучой весны, każde

з выміненых порівнянь можна получить з найліпшыма споминами з жытя та надіями на будуче. Ма быти «взлетом думкы, што прекрачат океаны зимной воды», ма силу, жебы перекрачат океан і повинна то робити, не може ся бояти. В остатній стрічці навязує до бытя мелодийом того серця. Не знаме до кінця, о чые серце ходит, можеме ся лем додумати, же бесідує о своїм. Верш кінчыт ся словом «Буд», што дає нам композиційну ціліст. Буд переявлят ся од самого наголовка, через цілый твір і на тым тіж ся кінчыт, вказує того, як важне для бесідуючой персоны єст істнування його любой, хоче, жебы была сильна, жебы была надійом і радістю.

Як вказала-м, оба вершы, хоц так подібны, претіж бесідуют на єдну тему, та так барз ся ріжнят. В вершы Стефановского бесідуюча персона любов постерігат як перебування разом, не видит того інакше. В творі Рыджанича бесідуюча персона хоче, жебы його любов была, так просто. Не мусят ся разом ховати, втікати. Хоче ей допомагати, вказує, кым єст для него. Автор часто повтарят слово «Буд», підкрислят тым, што є для него найважнійше.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się trzy zaburzenia w spójności (w uporządkowaniu tekstu); styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Оба авторы піднимают ся труда, бы представити эмоцию, яком єст любов. Тота тема предовшыткым лучит тоты два вершы, але оба творы ріжнят ся під вельома взглядами. Почынаючи од наголовка. Верш Павла Стефановского в наголовку має лем три звїздки, їх значыня мож розсмотрювати на много сторін, автор наприклад може хтіти звернути увагу на того, што любов не потрібує штывных рам або преписів, єст сама в собі і не треба їй векшой оправы. Олег Рыджанич свій верш зачынат од короткого наголовка «Буд», през што од початку можеме додумувати ся, же автор в своїм творі має конкретну думку до преказаня. Більше од того, пізнійше можеме видіти присвячыня, што напроваджат на того, же хотіл він скерувати свої слова до конкретной особы.

Будова першого з вершів єст нерегулярна, бракує в ним знаків пунктуації, в другим видиме барз ясный поділ на шіст строф. Верш Павла Стефановского зачынат ся од безпосереднього звороту до адресата, бесідує він о тым, што хотіл бы быти зо своим милом особом цілый час, але в таємници, з дала од вшыткых. Оповідат о місци далеком, певно неосігальным, в котрым хотіл бы ся найти з другом особом. Правдоподібно чує ся страплений през ограничыня наплываючи до нього з решты світа, котры тычат ся його чутя. Хотіл бы найти ся в місци, де буде міг быти з милом особом без заказів, де його любов буде свободна і незалежна од посторонних осіб.

Олег Рыджанич в своїм вершу тіж звертат ся безпосередньо до укоханой особы, в кожій строфі можеме найти підтыркніня, чым повинна ся она стати. Очевидно, єст то в даякій спосіб метафора, през котру автор призыват нам до думкы образ річы красных, безклопінных. Думам, што автор хотіл, бы любов запевнила му тоты вшиткы позитивны почутя звязаны з контактом з природом. Тіж любов може выкликувати емоції подібны до тых варункованих перез добры спомніня. То учутя може дати нам надію на будуче і силу до реалізації наших плянів, може помочы нам в ставаню ся ліпшыма версиями себе самых. Головном річом, котра перша шмарят ся нам в очи, то слово «буд» повтаряне при праві кожій строфі. Указує то, як важна єст для автора присутність і близкість коханой особы.

Єднако Олег Рыджанич і Павло Стефановскій в своїх вершах підняли ся представління темы любви. Головні їх творы преказували потребу перебування близко з укоханом особом, то якы емоції і одчутя ім та бліскіст приносят. Оба вершы представляют потребу любви в тус іншый спосіб, але їх головне пресланя єст собі барз близке.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest zadowalająca – rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity, brak jasno wydzielonego wstępu; spójność wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się cztery zaburzenia spójności w uporządkowaniu tekstu; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Тема 3. (0–35)

Ци згаджаш ся зо стверджыньом, же каждый нарід ма своє особливе почутя гумору? Розваж проблем, одкликуючи ся до фрагменту тексту Володимира Хыляка *Гумор Лемків* і выбраного тексту з лемківской літературы. Твоя праца повинна чыслити не менше як 350 слів.

Владимір Хыляк
Гумор Лемків

Кождый нарід має свій особливый спосіб проявління веселости і быстроты розуму. Я не рутынуваний знавец вшитых цивілізованих народів – недалеко ем одышол од рідного порога; - та о ківко з прочитаних творів ріжних народів міг ем познати, найбыстрійшыма чыслят ся Французы. Простий парижскій гамен легіцько зрозуміє дотеп, над котрым прозаічний Мадяр немало ся наголовит. Дотеп французкій є легкій а при тым глибоко обдуманий, порываючий, розвеселяючий. Англик, противно, осаджат быстроту свого розуму на вынаходжыню двозначности в словах. За примір най послужыт Шекспір. Його дотеп є тяжкій, як тяжка і повільна натура Англика. [...]

Роджений серед Лемків, жыючи од дітиньства з нима, і ... мам надію, або крашше, обавлям ся, што вмру серед них, додумал ем ся подати приміры іх гумору. Дотеп іх є наївний і /не осудте мя за то/ подібний до... цыганьского! Тверджу тото з досвідчыня. Лемко, если оповідат дашто веселого, чынит тото з флегмом – вшиты рысы його лица свідчат о повазі предмету – і з дітинячом наївнистю, в котрій при тым пребиват ся гірка іронія і пекуча сатыра. Так! Лемко майстер в сатырі. З той то причины мало найде ся таких місцевости, о котрых бы яка-небуд смішна оповіст не істнувала. [...]

Народний гумор так характеризує одміны бесіды на Лемковині: над Попрадом [...] бесідують твердо: «Пышов, побыв – высыпал на пыд, а там был кыт»; противно, в селах сусідуючих з Поляками, Лабовій, Матіевій, Королевій бесідують надмірно мягко: «Як когуті запілі, тато ся збуділі, з постелі сталі, алілюя заспівалі і на ярмак пішли». В Угріні на місци «л» без вынятку бесідують «в». Най радує ся серце українське коли почує: «Боліва ю говова, же зерно не мовова бо в зерні быва повова».

Міг бым сой дуже іщы припомнути і новых примірів гумору Лемків призберати, та бою ся, же уж при чытаню выжше представленого чытательови ся омерзло. Та зато Тобі, шановний чытателю, нич інчого не остає, як в тот сам спосіб мі одомстити. Позберай анекдоты одкрываючы правдиве лице мешканців твоей околиці, опубликуй – а я з приємністю прочытам іх.

В. Хыляк, *Гумор Лемків*, «Бесіда» 1990, ч. 1–2, с. 14, ч. 3–4, с. 14–15.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20–21.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–36.

Przykład 1.

Добре почуття гумору, то єст знання представляня реальности при схоснуваню іронії і смішок, найчастійше єст ознаком інтелігенції. Але каждого смішыт штоси інче. Не даст ся оцінити, хто ма ліпше почуття гумору, тым барже, кед маме оціняти цілы народы. В залежности од місця проживаня, історичных обставин ци характеристичных примет вигляду, ріжны группы смішыт дашто інче.

Мы, Лемкы, здавало бы ся, сме народом часто нарікаючым і сентиментальным. Кед проаналізуєме тексты лемківской літературы, достережеме, же більшіст односит ся до туги за горами і любови до рідной землі. Є то результат нашої тернистой історії. Але не бракує літературных творів, описуючых сельскє жытя сперед войны. Власні з таких форм можна вивнескувати, же Лемкы мают характерне почуття гумору. Годны сме сміяти ся зо своїх ґанчів і слабости, што не єст такє просте. Добрі мож того вказати на примірі творчости єдного з найвыдатнійшых лемківскых прозаїків, Владимира Хыляка. В заміщеном горі тексті стверджат він, же Лемкы сут мастерами сатыры. Не спосіб не згодити ся з тым стверджыньом, аналізуючи хоц бы лем самы творы Хыляка. В своїх текстах часто стосує він сатыру. В оповіданю під наголовком *Мій блаженной памяти дяк* з теплым гумором описує дяка Єфрема, котрый мал дуже смішных ґанчів, але тіж был чловеком честным і гоноровым. Священник, котрый оповідат о своїм дяку, робит того легко і жычливі, якбы не достерігаючи смішности головного героя. Завдякы тому текст чытат ся з приємністю і заінтересуваньом. Лем хтоси, хто добрі знат реальніст церковного і сельского жытя, достереже комізм цілого тексту.

Наш великій Учитель, Іван Русенко, в своїх творах тіж часто стосує гумор. При помочы сатыры описує ріжны ґанчы нашого народу. В вершу під наголовком *Пані Войцехова* звертат увагу на люди, котрым добрі ся поводит, мают дуже гроши, але нияк не дбают о духове розвита і справы свого народу. Верш ма легку і зрозумілу навет для наймолодшых чытачів форму. Жебы підчеркнути гойно, в яким жыє пані Войцехова, Русенко хоснує дуже чужых слів. Автор сміє ся з тых представників Лемків, котры дбают лем о себе, не думают о будучности народу. Така форма выповіди трафлят до люди. Русенко часто выберат гумористычны формы. В байці *Малпа і прозерало* з іронієм пише о людях, котры видят тріску під лісом, а не достерігают строма під носом. На примірі малп вказує такий тып чловека, котрый лем в других видит блуды, а не признає ся до своїх. Як пише Учитель Лемків, таких люди в світі єст немало, а і в нашым краю на жаль їх не бракує. В своїх творах не неґує їх безпосередньо, лем осмішаючи їх поведіня.

Згаджам ся з вельома стверджынями Владимира Хыляка. По перше на певно каждый нарід ма характерне особливе почуття гумору. Окрем того спосіб сміяня ся з ріжных річы, легкіст стосуваня іронії і жартів єст без сомнівів проявом быстроты і інтелігенції. Владимір Хыляк зауважат, же часто смієме ся тіж зо своїх найблизшых сусідів, жытелів поблизких сел. По мойому не єст то єднак зпосливіст, лем прояв нашого особливого почуття гумору.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalne.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości wypowiedzi stosowny.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Приклад 2.

Каждый нарід є створений през спільноту люди. То од них залежит, як даный нарід буде одбераний през інших. Пануючы в народі традиції, спосіб поступування і захованя, принципы, ментальніст люди і релігія творят культуру, котра позвалят окрислити певны догмы на тему народу. Зато тіж каждый нарід є інший і каждый ма своє особливе почутя гумору.

Владимір Хыляк в своїм творі пн. *Гумор Лемків* подтверджат того. Автор бесідує, же каждый нарід ма свій індивідуальний спосіб на жартування і веселіст. Зато люде так ріжнят ся медже собом. Каждый з нас є інший, еднэк, виховуючы ся в даній соспільности і окрисленим оточиню, вчыме ся окрисленого поступування, котре панує серед народу. Автор, жебы подтвердити свою поставу, прикликує люди ріжных національности. Робит того на основі творів, котры прочытал. Бесідує він о Французах, котрых называт найбыстрійшыма, а о Англіках пише, же не сут дословны, а двозначны. През того порівняня автор позвалят нам достеречи, як барз люде ріжных національности ся ріжнят.

Автор в своїм творі бесідує тіж о Лемках. Бесідує він о них на основі власного досвідчыня. Вродил ся і виховал медже нима. З його выповіди выникат, же є він з нима барз звязаний. Оповідат він о способі, в яком Лемкы жартуют. Лемкы робят то в барз непозірний спосіб, з великом повагом, іронієм і сатыром. В припадку той соспільности тіж можна повісти, же ма свій особливый гумор. В каждом лемківскым селі можна достречи ріжниці в способі бесідування ци традициях. Є барз дуже анегдот о Лемках і їх малым народі.

Специфічний гумор Лемків можеме достречи в їх творах. Прикладом того сут байкы. Една з них пн. *Шапка* Юстины Матяшовской подтверджат того, о чым бесідувал Владимир Хыляк. Описана є в ній ситуація, як малого хлопця брали до шпыталя. Вшыткы про того плакали, а найбарже його братик. Кед дохтор ся го звідує, ци аж так любить свойого брата, же ся про него допустил до такого плачу, хлопец му одповідат, же тіж бы плакали, коли бы він одіжджал з його шапком. В творі тым авторка лучыт приметы поважны з елементами смішныма. Дітинячу поважніст, смуток і плач в своїм творі контрастувала з елементом, котрый є в ним смішний.

Підсумувуючы, уважам, же каждый человек є інший, але поступає він подля окрислених принципів. Тримат ся того, якы принципы выступуют в його соспільности, регіоні ци народі. Прото народы ся ріжнят медже собом традициями, языком і передо вшыткым гумором. Зато тіж згаджам ся зо стверджыньом, же каждый нарід ма своє особливе почутя гумору.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 14 pkt – два тексты використане в pełni функціональні; аргументація є задовільною.

3. Композиция wypowiedzi: структура wypowiedzi – 3 pkt – композиция wypowiedzi є функціональна; спójнось wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – задовільний zakres środków językowych, ортографія – 2 pkt – праца без błędów ортографічних; interpunkcja – 2 pkt – праца без błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Згаджам ся зо стверджыньом, же каждый нарід ма своє особливе почутя гумору. Уважам, же ріжны народы маюť ріжне почутя гумору і постараю ся тото вказати в мойій праці.

Згідні з тым, што написал Владимир Хыляк в своїм тексті *Гумор Лемків*, можна вирізнити барз характерны «моделі» гуморів приписаны даному народови. Хыляк споминат о гуморі Французів, котрый єст барз легкий, барз добрі передуманий, але тіж розвеселяющий і порывающий слухача. Зас гумор Англіків єст одворотный – тяжкий і опертый на двозначности.

Автор в своїм творі головні зосереджат ся на гуморі Лемків, зато што сам вродил ся медже нима і тот гумор єст му найблизший. Жыючы медже нима, стверджат, же жарт Лемків є наївный і подібный до циганьского. Лемко, коли оповідат дашто веселого, чынит тото з намыслом, повагом і з дітинячом наївністю, в котрій пребиват ся іронія і сатыра. З той причыны векшіст місцевости має смішны оповісти на свою тему.

Тіж Миколай Буряк в своїх байках порушат тему гумору. В вершы *Пригода старого дзядя* оповідат о дзяді, котрый зароснений, неголений, сивый, бородатый і старый ходил по Лемковині. Мал знищену одеж, підперал ся кыйом і до цідила зберал жебранину. Просил інших о їджыня. Єдного разу завандрувал до села Камянка і впросил ся ночувати до старой Грабаньки. Грабанька дала йому посланя на пецу. Коли дзяд розгріл ся, не міг спати з причыны своей худости. Грабанька змилювала ся і вкрыла го, а лахы зняла. Думала, як выпрати лахы і впала на думку, жебы вшмарити їх до пеца, жебы выпарували. Лохы ся спалили, а дзяд на пецу спал си і о ничым не знал. Баба, як ся рано збудила, взріла попіл з лахів і ся застанавляла, што она повіст дзядови. Позбєрала дзядя в кабат і з дзядя зробила ся дзядівка. Як видно, творчіст Буряка єст прикладом, же дальше існуючы села сут фоном фікційных і гумористычных подій.

Душычка того самого автора оповідат о Єґомостю, котрый вчыл діти, же на земли не можна видіти людской души. Єден з хлопців вперал ся, же уж виділ на земли душу. Оповідат, же як рано виходит зо звірятами на поле, то видит, як єґомость через выглед гварил до ней, жебы уж ішла і жебы пришла зас вечером. Душычком вказала ся єдна невіста зза воды – Марися. Як видно, гумор Лемків не омийт жадной темы і каждый – навет так загальні шанувана особа як єґомость, може быти предметом жартів.

Підсумувуючы, каждый нарід ма своє особливе почутя гумору. В представлєных через мене вершах видимє, же Лемкы тіж од того не отстают. Єст то для них важный елемент, позволяющий одыйти од правдивости і проблемів штоденного дня.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 11 pkt – jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi częściowo funkcjonalnie (streszczenie bez analizy); argumentacja jest zadowalająca.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 4. (0–35)

Ци можна плекати лемківску достоменніст жыючы поза Лемковином? Розваж проблем, односячы ся до поміщеного фрагменту і выбраного тексту з лемківской літературы. Твоя праца повинна чыслити не менше як 350 слів.

#70 років од акції «Вісла». Спомины про выгнання но. 6 – Анна Горбаль з Бортного

Привезли нас, але на нашій хыжы не было ани єдной дахівкы, вшытко было збите, бо фронт трираз тамады перешол. Не было чого до хыжы іти, бо так ляло на дворі, як і в хыжы. Но то мы до той хыжы не ішли. Огниско сме склали на подвірю і так сме ночували. Недалеко была войскова стражниця. Приходили до нас воякы, виділи, же мы такы бідны, же плачеме, же нам тяжке жытя, то нас просили (были такы, што мали милосердя, тіж як люде), жебы сме не плакали, же іщы будеме жыти. Але мы так стратили надію гет, ся нам здавало, же то уж не буде такого жытя, як ся належыт, як нас так розогнали. З Бортного то єст якоси 800 кільометрів на Ольштын. Но то мы сме были такы безнадійны, як то люде.

І мы так ден-два коло того огниска, але треба было дашто варити, штоси їсти. Нас была велика родина, вісем осіб і єдна така мала, што мала три рокры. Мы поіли сухого, а така дітина? То плакало. То сме там варили коло огня. І они нас так просили, жебы сме не плакали, то мы коло них не плакали, не нарікали, але было нам барз тяжко. І то так зышло, же мы три тыжні коло того огня сідили, як Цигане. Нормальні як Цигане.

В нас были хлопці, іщы такы неженаты. Два вернули з Німец, єден был дома і наш тато. Приходил шолтыс і звідувал ся, ци мы дашто робиме. Мы нич не робили, бо сме не знали, што маме робити. Він повіл, же треба ходити зберати дахівку і прикрывати тоту хыжу, жебы сме могли до середины ввойти. Я была старша, то єм тіж з нима ходила. На руках сме тоту дахівку носили, бо ничого сме не мали. За пару днів сме прикрыли тоту хыжу. Ходили сме тіж за вікнами, дверями. Треба было приодіти хыжу, жебы тепло было. Кус сме ей приотеплили і так сме сідили. І то уж было вшытко. Нашы жалі нич не помогли. Але треба было штоси їсти. До Бранева было двадцет кільометрів, то раз єден, раз другій, третій брат ходили піше по хліб, а на вісем осіб, то кус того хліба треба было. І так сме жыли.

За деякій час сме ся довідали, же нашы селяне сут в селі Домброва. Приходила до нас знаєма звідувати ся, ци мы дашто робиме, ци лем сідиме і плачеме. Мы повідали, же нич не робиме, бо в нас не было никого, хто бы господарил, лем вшыткы такы як мы, привезены, і не маме де зарабляти. Она повіла нам, же в них сут такы люде, што уж господарят – Полякы, котры перше там поприходили, і такы, што з Німец остали, і же там мож уж заробити. Мене выправили на жнива, жебы-м дашто заробила. Знала-м ріжны господарскы роботы. Косяре косили, а я снопы вязала-м, бо в хыжы мы тіж так робили. Кус єм заробила, то все было на тот хліб. Інакше не было одкале взяти. [...] А хлопці покля ремонтували хыжу, то ремонтували, а потім пішли до млина до роботы. І так по біді сме си давали раду. Думало ся, жебы того недолго было, жебы сме домів вернули, але о тым не было мовы. [...]

На заході вышла-м за муж, за того Горбаля, што такім был войовничий. Мы ся знали іщы з Бортного. Він знал, же в нас є дуже діти, ся му сподабало і ся оженил. Приходил до ня там в ольштынським, двадцет кільометрів было, але приходил. Весіля мы мали таке як дома. По свойому. Своіх люди назапашали. Не бояли сме ся по свому робити, бо уж ничого сме ся не бояли. Але товды іщы не была церков основана і нас польскій священник поженил.

Я Господу Богу дякую, же Пан Біг допоміг вернути, бо там уж давно бы-м в земли была. Я уж так тужыла за свойом стороном, за своїм селом, за церквом, што уж не было рады. Мі нич там не было цікаве. Мій хлоп такій сам был як я – тішыл ся, же ся вернул. Тото жытя то таке тымчасове, што зробити? Така Божа воля.

<http://www.lem.fm>

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20–21.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–36.

Przykład 1.

Акція «Вісла», як єдна з найвекшых лемківських травм, поділила новожитну історію Лемків на період «перед» і «по», приписуючы тым двом часам і символічным просторам, дрібницьово описуваным в повыселенчій літературі, конкретны приметы. Час «перед» был часом добрым, предовшыткым зато, же Лемкы мали свою Отчизну – люблену понад вшытко Лемковину, свою землю, свої горы. Час «по», а особливі його початок, вязал ся праві выключні з терпліньом, жальом, одбераючом силы тугом за втраченом Лемковином. В тым часі в свідомости Лемків, а тым самым в їх літературі, Отчизна і любов до ней стали ся основой лемківской достоменности, а поворот на свою землю найвекшом мрієм і цілю жытя. Новы обставины єднак часто тото выключали і вымушали гляданыя способів плеканыя свойой достоменности поза простором Лемковины.

Прикликаный фрагмент споминів Анны Горбаль з Бортного вказує процес, яким было освоєня ся з новом ситуацієм і простором, конечный до того, жебы на новій землі почути ся добрі. Процес тот зачал ся од створіння свойой хыжы, новой, на місце той втраченой на Лемковині. Одчытую тото як символічне діяння, конечне до протиставління ся почуттю бездомности, трачыння хыжы, о котрым пише Володислав Грабан в вершы *Мою хыжу підперто коликом*. Пак пришол час на гляданыя своїх люди, сусідів зо свого села, што вернуло даяку форму почуття спільноты і бытя межде своїма. Весіля, котре повело ся виправити «по свойому», «таке як дома» виджу як довершыня того процесу, а слова «Не бояли сме ся по своему робити, бо уж ничого сме ся не бояли» видят ся мі як свідомая маніфестация свойой окремой достоменности. Час жытя на чужыні в припадку Анны Горбаль ся заперат клямром повороту, што додатково підкрислят поводжыня в сохраніню свойой достоменности.

Подібный процес плеканыя лемківской достоменности описал Петро Мурянка в книжці *А Вісла дале плыне*. Є то автобіографія автора обнимаюча час його дітиньства і вчасной молодости. Мурянка описує запамятаны, основны для формування ся свойой достоменности події. Хоц не вродил ся на Лемковині, то, подібні як Анна Горбаль, тужыл за ньом так само міцно, як його родиче, котры му тоту тугу переказали. *А Вісла...* то єден з важнійшых в лемківській літературі записів конструування лемківсой достоменности з того, што повело ся вратувати по выселіннях. Мурянка, подібні як Анна Горбаль вернул до свойой Отчизны.

Плекати свою окрему достоменніст в інчым як Отчизна просторі неє легко і вымагат тото вельо увагы і детермінації. Єднак видит ся мі, же є то можливе, што потверджуют

не лем прикликаны горі авторе, але тіж вельо інчых, дякуючы котрым того, што наше, іщы не загыбло.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalnie.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości wypowiedzi stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

През ріжны історичны вітерниці Лемкы остали выгнаны поза простір своей Отчизны. Декотрым з них повело ся вернути на Лемковину, але на жаль векшіст остала поза простором рідной землі, на чужыні. Окрем того велика част Лемків виїхала зарабляти грошы за океан і там ся оселила. Част Лемків забула о своїм походжыню і не знат уж навет бесідувати по свому, але сут тіж такы, котры о тым памятают і барз ся старают плекати свою достоменніст.

Одкликуючы ся до поміщеного фраґменту споминів пані Анны Горбаль, хочу зауважыти, же бесідує она о превеликій тузі за Лемковином, котра товаришыла їй през цілый час выгнання. Пані Анна плекала лемківску достоменніст, хоцкі бы бесідууючы по свому. Не бояла ся ани не ганьбила ся того робити. Стрічала ся она з інчыма Лемками, жебы підтримувати лемківску традицію. На заході пані Анна вінчала ся з хлопчыском, котрого знала з родинного Бортного. Як сама підкрислят – весіля мали «по свойому». Было то для ней барз важне. Не бояли ся того і не уявляли собі зробити інакше. Пані Анна Горбаль єст ідеальным приміром, як плекати лемківску достоменніст.

Наступным текстом лемківской літературы, в котрым, на жаль, Лемкы жыючы поза простором Лемковины не дбают о нашу традицію, єст співанка *Василь*, выконувана през ансамбль Дулярьовы Братя. Оповідат она о подорожы на захід наголовкового Василя. На місци вказало ся, же велька част Руснаків, головні молодых, чысто забула о своїм походжыню. Стары тіж ганьбили ся бесідувати по свому і не знатя, што ся до того причынило. Важне єст того, же річ діє ся в сучасных часах, колу меншыны не сут уж переслідуваны за того, кым сут, а навет сут попераны през ріжны (часто навет світовы) орґанізації. Нашому «подорожникови», котрый был твердым Лемком, не містило ся того в голові і рішыл, же уж николи веце не поїхат на чужыну. Не розуміє він того поступуваня і барз го потуплят, бо правдивый Лемко повинен быти гордый з того, кым єст.

Наступным текстом, о котрым хочу спомнути, єст написаний през Івана Желема верш *Уж ся мі не снит*. Тот барз знаний в лемківскым середовиску поета емоційні підышол до темы лемківскости. В своїх творах барз часто споминат жытя в Горах і тугу за Лемковином, котра товаришыла му до кінця жытя. В тым конкретным тексті з сентыментом споминат свою молодіст в рідній хыжы. На чужыні цілый час думат о тым, же в Горах было му дуже ліпше. Не може аж і през того спати.

Вказує ся, же лемківську достоменність можна плекати, жыючы денебуд на світі, тіж поза простором Лемковины. Барз дуже Лемків проводит своє жытя на чужыні і утримує рідну традицію. Поза літературом, в котрій єст на тото вельо доводів, Русины закладают народны ансамблі, до котрых охочо записуют ся молоды Лемкы. Лемківській Ансамбль Пісні і Танця Ластівочка єст того барз добрым приміром. Дбаючы о свою культуру, незалежні од місця проживаня, Лемкы тіж барз охочо слухают Радия Руской Бурсы в Ѓорлицях, Лем.Фм.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest zadowalająca.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Приклад 3.

Плекати свою достоменність, жыючы поза своїм рідном земльом, напевно неє легке. Може найдут ся люде, котрым не подабат ся наша національність, але все найдут ся такы люде, котры хочут плекати свою культуру, язык ци віру. В звязку з таким вступом думам, же плекати свою культуру можна поза простором Лемковины.

Першым аргументом, котрый прикличу, сут спомины люди, жыючих не на Лемковині, а на чужыні. Кед вывезли лемківській нарід на ріжны кранці світа, ци то в 1945 році на Україну, ци в 1947 на захід Польщы, то люде не мали нич, жебы жыти так само як дома. Не дост, же мали мало што з своей ґаздівкы, то іщы зо своей культуры привезли лем віру в серци і язык. Остали розділены по селах, забирали ім священників, але тоты люде ся не піддали! Уж по пару роках на чужыні, Лемкы зачали служыти в своїм рідным языку Службу Божу. Їх діти вроджены в рідным краю, в Карпатах, вінчали ся, зачали організувати імпрезы, такы як Лемківска Ватра в Михалові, Лугах, ци Монастырискых. Але то єднак в пізнійшым часі. То власні през таке заанґажуваня люди там, де Лемків выселено, плекат ся нашу достоменність.

Другым аргументом сут спомины Анны Горбаль, котры сут долучены до задачи. Найліпшым аргументом, жебы потвердити мою тезу, сут спомины з вінчання. Потверджат тото факт, же вышли за свого єдносельянина з Бортного. Позволю собі зацитувати: «Весіля было таке як дома. По свойому». Тот час для Лемків был барз тяжкій і банували за горами, але і в таким часі знали ся розвеселити і при тым плекати свою достоменність.

Третім аргументом є тото, же не лем на Лемковині вчыт ся діти рідного языка, але тіж на чужыні нп. в Ліґниці, Пшемкові і інчых місцях. Вчат ся діти в предшколю, основній школі і середній школі. Завдякы тым занятям діти можут плекати свою культуру і одвиджати землю предків.

Четвертым аргументом є тото, же на заході, ци на Україні сут лемківскы ансамблі, котры хотят одтваряти обряды, традиції, співанкы, танці своїх предків з гір, жебы вказати інчым, як было колиси на Лемковині.

Пятым аргументом єст верш Миколая Буряка *Рідний Край*, котрый односит ся до чужыны. Автор писал в ним, же не даст ся забыти о рідным краю і, хоцкі мусит мешкати на чужыні, то цілый час думат о Лемковині. По мойому такы слова знат лем выповісти особа, котра все хоче, або хотіла бы, плекати свою достоменніст, не смотрячы ци жые на рідній Лемковині, ци на чужыні.

На конец хочу спомнути о Штефані Дзямбі, котрый все повтарят в своїх споминах, же Пан Біг допомагат тым, котры не ганьблят ся свого.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.   2. Kompetencje literackie i kulturowe: 13 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest powierzchowna.   3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity, brak funkcjonalnego zakończenia; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.   4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – wąski zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2023 roku

Rada Główna
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich z dnia 19 listopada 2020 r. w sprawie informatorów o egzaminie maturalnym od roku 2022/2023

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich systematycznie i z uwagą obserwują egzamin maturalny, który stanowi podstawowe źródło informacji o poziomie przygotowania kandydatów na studia w polskich uczelniach. W zgodnej opinii obu instytucji przedstawicielskich środowiska akademickiego polski system egzaminacyjny dostarcza w tym zakresie w pełni wiarygodnych i opracowanych na czas danych. Zaufanie do tego systemu przekonująco potwierdziła KRASP wiosną tego roku, deklarując wolę odłożenia rekrutacji do szkół wyższych do czasu, gdy będzie możliwe bezpieczne przeprowadzenie egzaminu maturalnego w roku pandemii.

Drugim, bardzo istotnym zadaniem, które konsekwentnie realizuje polski system egzaminacyjny jest wskazywanie za pomocą publikowanych materiałów kierunku rozwoju kształcenia w poszczególnych przedmiotach w stronę umiejętności złożonych, niezbędnych zarówno na studiach, jak i – w coraz większym stopniu – w życiu codziennym.

Ważną rolę w tym procesie odgrywają informatory o egzaminie maturalnym. Z jednej strony wydobywają oraz ilustrują za pomocą zadań najważniejsze wymagania podstawy programowej kształcenia ogólnego. Z drugiej strony, wiarygodnie informują kolejne pokolenia maturzystów o strukturze egzaminu maturalnego oraz o sposobie oceniania ich prac. W naszej opinii, przedłożone do zaopiniowania informatory dobrze realizują te cele.

Środowisko akademickie docenia starania systemu egzaminacyjnego o to, by systematycznie doskonalić swoją pracę i deklaruje dalsze wsparcie merytoryczne tych działań.

prof. dr hab. Zbigniew Marciniak
Przewodniczący Rady Głównej
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

prof. dr hab. Inż. Arkadiusz Mężyk
Przewodniczący Konferencji Rektorów
Akademickich Szkół Polskich

Z opinii Recenzentów:

Informator został opracowany bardzo starannie i kompetentnie. Autorkom *Informatora* udało się zgromadzić w nim i bardzo trafnie pokwalifikować oraz określić w ramach programowych treści dydaktycznych bogate i różnorodne materiały tekstowe, w odniesieniu do których sformułowane zostały liczne zadania sprawdzające wiedzę, umiejętności oraz kompetencje maturzysty. Zawarty w nim materiał jest w pełni zgodny z założeniami podstawy programowej dla języka mniejszości narodowej lub etnicznej – sprzyja rozwojowi świadomości i tożsamości narodowej, integracji kulturowej i komunikacji językowej.

prof. UJ dr hab. Helena Duć-Fajfer

Informator został bardzo starannie przygotowany, zarówno pod względem doboru literatury, jak i pod względem językowym. Materiał źródłowy, obejmujący teksty różnych gatunków i różnych epok, zarówno z początku XX wieku, jak i współczesnych, w tym z portali internetowych, świetnie został dopasowany do odpowiednich zagadnień i poleceń.

Przedstawiony materiał *Informatora* jest w pełni zgodny z założeniami podstawy programowej dla języka mniejszości narodowej lub etnicznej. Fragmenty łemkowskie są zaś w pełni zgodne z normą literacką języka łemkowskiego.

dr Tomasz Kwoka

ISBN 978-83-66725-27-0

9 788366 725270